

Bakalářská práce

Geografická analýza poutních míst v ČR

Studijní program:

B0114A300070 Zeměpis se zaměřením na vzdělávání

Studijní obory:

Zeměpis se zaměřením na vzdělávání
Tělesná výchova se zaměřením na vzdělávání

Autor práce:

Veronika Švábová

Vedoucí práce:

Mgr. Emil Drápela, Ph.D.
Katedra geografie

Liberec 2024

Zadání bakalářské práce

Geografická analýza poutních míst v ČR

<i>Jméno a příjmení:</i>	Veronika Švábová
<i>Osobní číslo:</i>	P21000562
<i>Studijní program:</i>	B0114A300070 Zeměpis se zaměřením na vzdělávání
<i>Specializace:</i>	Zeměpis se zaměřením na vzdělávání Tělesná výchova se zaměřením na vzdělávání
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra geografie
<i>Akademický rok:</i>	2021/2022

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je provést geografickou analýzu římskokatolických poutních míst v České republice. V rámci práce budou poutní místa zmapována, zanalyzován jejich vývoj v průběhu času a jejich aktuální využití. Práce využije studium historických, sociálních a kulturních faktorů, které přispěly k rozvoji poutních míst a udržování jejich tradice i moderní době. Součástí práce bude vlastní terénní průzkum a fotodokumentace.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

DVOŘÁČEK, Petr. *Posvátná místa zemí Koruny české*. Olomouc: ANAG, 2011. ISBN: 978-80-7263-672-3.

BOHÁČ, Zdeněk a kol. *Poutní místa v Čechách*. Praha: Debora, 1995. ISBN: 80-85923-07-6.

DIBELKOVÁ, Irena. *Poutní místa na Moravě, ve Slezsku*. Praha: Olympia, 2005. ISBN: 80-7033-875-X.

Církevní turistika. [online] [7. 3. 2023] Dostupné z <https://cirkevnuturistika.cz/poutni-mista/?lang=cs>

Poutě EU. [online] [8. 3. 2023] Dostupné z <https://www.poute.eu/view.php?cisloclanku=2011110001>

Vedoucí práce:

Mgr. Emil Drápela, Ph.D.
Katedra geografie

Datum zadání práce:

9. června 2022

Předpokládaný termín odevzdání: 28. dubna 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

Mgr. Emil Drápela, Ph.D.
garant studijního programu

V Liberci dne 3. března 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Geografická analýza poutních míst v ČR

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá geografickou analýzou poutních míst České republiky, přičemž klade důraz na jejich prostorové rozmístění, historický vývoj a současný stav. První část práce se zaměřuje na teoretické základy geografie náboženství, specifika náboženství v ČR a fenomén poutnictví. Druhá část analyzuje 20 vybraných poutních míst v České republice, poskytuje jejich popis z hlediska geografického rozmístění, historie a současného významu. Závěrečná část práce je věnována kvalitativnímu výzkumu prostřednictvím rozhovorů s respondenty spojenými s poutními místy. Cílem práce je poskytnout aktuální pohled na fenomén poutnictví a význam poutních tradic v České republice.

Klíčová slova: poutní místo, křesťanství, Česká republika, rozhovor

Geographical analysis of pilgrimage sites in the Czech Republic

Abstract

This bachelor thesis deals with the geographical analysis of pilgrimage sites in the Czech Republic, emphasizing their spatial distribution, historical development and current state. The first part of the thesis focuses on the theoretical foundations of the geography of religion, the specifics of religion in the Czech Republic and the phenomenon of pilgrimage. The second part analyzes 20 selected pilgrimage sites in the Czech Republic, providing a description of them in terms of geographical location, history and current significance. The final part of the thesis is devoted to qualitative research through interviews with respondents associated with pilgrimage sites. The aim of the thesis is to provide a current perspective on the phenomenon of pilgrimage and the significance of pilgrimage traditions in the Czech Republic.

Keywords: pilgrimage site, christianity, Czech republic, interview

Poděkování

Ráda bych vyjádřila upřímné poděkování mému vedoucímu bakalářské práce, Mgr. Emilovi Drápelovi, Ph.D., za jeho vedení a trpělivost během celého procesu psaní práce. Jeho cenné rady a vždy rychlá reakce mi byly nesmírně cenné a přispěly k úspěšnému dokončení této práce.

Dále bych ráda poděkovala všem, kteří mi ochotně poskytli rozhovory, jejichž přínos byl klíčový pro mé zkoumání a analýzu. Bez jejich zapojení by tato práce nebyla možná.

Nakonec bych chtěla vyjádřit hlubokou vděčnost své rodině a přátelům, kteří mi poskytli neustálou podporu, povzbuzení a porozumění během celého procesu psaní práce. Jejich nezištná pomoc a podpora byly pro mě neocenitelné a významně přispěly k úspěšnému dokončení tohoto důležitého milníku v mé akademické kariéře.

Obsah

Seznam obrázků	9
Seznam tabulek	10
1 Úvod	11
2 Geografie náboženství	12
3 Náboženství v ČR	14
4 Náboženský turismus	18
4.1 Poutě	19
4.2 Historie poutí	19
5 Poutní místa České republiky	22
6 Metodika	23
7 Přehled vybraných poutních míst v České republice	24
7.1 Pražské Jezulátko v chrámu Panny Marie Vítězné a sv. Antonína Paduánského	26
7.2 Kostel Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře	27
7.3 Poutní místo Stará Boleslav	28
7.4 Svatá Hora v Příbrami	30
7.5 Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech	31
7.6 Kostel Nanebevzetí Panny Marie, Přeštice	33
7.7 Poutní chrám Nanebevzetí Panny Marie a sv. Maří Magdalény v Chlumu Svaté Maří	34
7.8 Bazilika Panny Marie Pomocnice křesťanů ve Filipově	35
7.9 Kostel Navštívení Panny Marie v Horní Polici	37
7.10 Bazilika sv. Vavřince a sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí	38
7.11 Chrám Navštívení Panny Marie v Hejnicích	40
7.12 Poutní místo Homole	41
7.13 Chrám Panny Marie Pomocné na Chlumku v Luži	42
7.14 Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře	44
7.15 Kostel Jména Panny Marie ve Křtinách	45
7.16 Kostel Zvěstování Panny Marie v Tuřanech	46
7.17 Poutní místo Velehrad	48
7.18 Svatý Hostýn	49
7.19 Svatý Kopeček	50
7.20 Poutní místo Panny Marie Pomocné ve Zlatých Horách	52
8 Současná situace poutních míst v České republice	54

9 Závěr	57
Použitá literatura	58

Seznam obrázků

1	Obyvatelstvo dle náboženské víry (Sčítání, 2021)	14
2	Podíl věřících obyvatel 2011 (Český rozhlas, 2011)	16
3	Podíl věřících obyvatel 2021 (Sčítání, 2021)	17
4	Podíl římských katolíků 2021 (Aktuálně.cz, 2023)	17
5	Poutní místa (ČHA, 2020)	22
6	Vybraná poutní místa České republiky	25
7	Vybraná poutní místa v diecézích	25
8	Chrám panny Marie Vítězné	27
9	Jezulátko v chrámu panny Marie Vítězné	27
10	Kostel Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře	28
11	Ambity v poutním areálu na Bílé Hoře	28
12	Mariánské náměstí s bazilikou Panny Marie	30
13	Bazilika sv. Václava s kostelem sv. Klimenta	30
14	Poutní areál Svatá Hora	31
15	Ambity na Svaté Hoře	31
16	Poutní areál s kostelem Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech	32
17	Interiér kostela Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech	32
18	Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Přesticích	34
19	Interiér kostela Nanebevzetí Panny Marie v Přesticích	34
20	Chrám Nanebevzetí Panny Marie v Chlumu Svaté Maří	35
21	Soška Panny Marie v chrámu Nanebevzetí Panny Marie	35
22	Bazilika Panny Marie Pomocnice křesťanů ve Filipově	36
23	Interiér baziliky Panny Marie Pomocnice křesťanů ve Filipově	36
24	Poutní místo Navštívení Panny Marie v Horní Polici	38
25	Interiér kostela Navštívení Panny Marie v Horní Polici	38
26	Bazilika sv. Vavřince a sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí	39
27	Interiér baziliky sv. Vavřince a sv. Zdislavy	39
28	Chrám Navštívení Panny Marie v Hejnicích	41
29	Interiér chrámu Navštívení Panny Marie v Hejnicích	41
30	Poutní místo Homole	42
31	Interiér kostela v Homoli	42
32	Kostel Panny Marie Pomocné na Chlumku v Luži	43
33	Interiér kostela Panny Marie Pomocné na Chlumku v Luži	43
34	Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře	45
35	Interiér kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře	45
36	Kostel Jména Panny Marie ve Křtinách	46
37	Oltář v kostele se soškou Panny Marie	46
38	Kostel Zvěstování Panny Marie v Tuřanech	47
39	Interiér kostela Zvěstování Panny Marie v Tuřanech	47
40	Bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje na Velehradě	49
41	Interiér baziliky na Velehradě	49
42	Bazilika Nanebevzetí Panny Marie na Svatém Hostýně	50
43	Interiér baziliky Nanebevzetí Panny Marie	50

44	Bazilika Navštívení Panny Marie na Svatém Kopečku	51
45	Interiér baziliky Navštívení Panny Marie na Svatém Kopečku	51
46	Poutní místo Panny Marie Pomocné ve Zlatých Horách	53
47	Interiér kostela Panny Marie Pomocné ve Zlatých Horách	53
48	Mapa uskutečněných rozhovorů	54

Seznam tabulek

1	Vývoj náboženství a církví v České republice	15
2	Přehled vybraných poutních míst v České republice	24

1 Úvod

Dlouhá staletí existují na území České republiky místa, která jsou uctívána a obdivována. Místa, kam v minulosti putovali naši předkové a která i v dnešní době umožňují nabrat duchovní síly či pomoci k duševní relaxaci. Poutních míst jsou na našem území stovky, od malých kapliček až po velkolepé poutní areály. Jedná se o místa, která díky tradovanému zázraku, uchované relikvii, či hrobu světce, se stala cílem pouti.

Tato bakalářská práce se zabývá geografickou analýzou poutních míst v České republice, přičemž se zaměřuje na jejich prostorové rozmístění, význam a současný stav. Práce je rozdělena do tří hlavních částí, které přinášejí pohled na poutnictví z různých perspektiv.

První část práce vychází z důkladného průzkumu a studia relevantní literatury. Definuje termíny jako „geografie náboženství“, zaměřuje se na rozdíly mezi poutí a náboženským turismem. Na základě analýzy stavu religiozity v České republice popisuje historii a vývoj poutních míst, včetně jejich sociálního, kulturního a náboženského významu.

Druhá část práce se zaměřuje na konkrétní výběr 20 poutních míst v České republice. Do tohoto výběru bylo zařazeno jak 5 nejvýznamnějších poutních míst v České republice, tak místa méně známá. Mezi významné poutní místa se v Čechách řadí Svatá Hora a Stará Boleslav. Na Moravě to jsou Velehrad, Svatý Hostýn a Svatý Kopeček u Olomouce. Výběr byl proveden tak, aby byla rovnoměrně pokryta celá republika. Důležitá pro výběr byla skutečnost, zda i dnes místo primárně slouží k náboženským účelům. Každé z těchto míst je detailně popsáno z geografického, historického a současného hlediska. Důležitý je i význam v kontextu poutní tradice.

Další část práce se věnuje rozhovorům s relevantními subjekty spojenými s konkrétními poutními místy. Cílem těchto rozhovorů je získat hlubší pohled do života a významu poutních míst. Prostřednictvím rozhovorů se analyzují postoje, pocity a zkušenosti respondentů vůči poutním místům a jejich významu v současném kontextu.

Cílem této práce je poskytnout komplexní a aktuální pohled na fenomén poutnictví v České republice, který může sloužit jako základ pro další výzkum a rozvoj této oblasti. Na základě získaných poznatků se snaží přispět k lepšímu porozumění a ocenění poutních míst jako důležité součásti kulturního a náboženského dědictví České republiky.

2 Geografie náboženství

Nejprve si definujeme oba klíčové pojmy. Geografii lze chápat jako "studium prostoru, místa a pohybů mezi místy". Náboženství je obtížnější definovat, podle Matloviče patří mezi nejuznávanější definice od švédského teologa N. Söderbloma a C. P. Tiela: „náboženství je ve všeobecném smyslu vztah mezi člověkem a nadpřirozenou podstatou, ve kterou věří a od které se cítí být závislý. Tento vztah nachází svůj výraz ve speciálních pocitech (doufání, prosby, strach), představách (víra) a činnostech (modlitby, obřady, oběti), jako i při plnění morálních přikázání“ (Matlovič 2001, str. 14).

Termín Geografie náboženství byl uveden v odborné literatuře až v 17. století, první zájem o nábožensko-geografické otázky lze najít již ve starověkém Řecku. V 16. století lze rozeznat dvě orientace. První, církevní geografie, zabývala se mapováním prostorové expanze křesťanství ve světě. Druhá, biblická geografie, se snažila identifikovat a lokalizovat události, místa a názvy uvedené v Bibli. Začátkem 17. století začalo docházet k uvolňování mezi teologií a geografii. Byla sledována činnost misionářů s cílem zvýšit úspěšnost misí, což ovlivnilo rozvoj geografie náboženství. K úplnému uvolnění od teologie došlo až v době osvícenství. V roce 1795 G. H. Kasche ve svém díle poprvé použil výraz „náboženská geografie“. Zdůraznil význam náboženství jako faktoru ovlivňující charakter jednotlivých regionů (Matlovič 2001).

Ve 20. století došlo k obratu ve vývoji náboženství. M. Weber začal upřednostňovat odhalování vlivu náboženství na ekonomické a sociální struktury. Po druhé světové válce na něho navázal zejména C. Troll. On a mnoho dalších byli zastánci „čistě geografické“ geografie náboženství a zdůrazňovali její oddělení od religionistiky. Geografie náboženství se tak ubírá na rozhraní mezi sociální a kulturní geografii (Matlovič 2001).

Podle D. Sophera geografie náboženství „studuje organizované náboženské systémy a kulturou formované a institucionalizované náboženské chování. Naopak, geografie by se neměla zabývat individuálními náboženskými zkušenostmi“ (Matlovič 2001, str. 7).

Mezi nejvýznamnější úkoly geografie náboženství se podle Sophera řadí:

- studium vlivu prostředí na vývoj náboženských systémů, obzvláště na jejich institucionální stránky,
- studium proměn prostředí vlivem náboženských systémů,
- studium rozšíření a prostorového uspořádání náboženských systémů,
- studium geografického členění náboženství (Matlovič 2001).

Do humánní geografie spadá geografie náboženství, jež se zaměřuje na náboženské jevy a procesy, jejich popis, vysvětlení, porozumění a identifikaci rozhodujících

faktorů. Náboženské jevy a myšlenky mají těsné spojení s geografickými problémy jako jsou populace, osídlení, politika, životní prostředí atd. (Henkel 2005)

V roce 1990 L. Kong představil rozdělení výzkumných témat týkajících se náboženství do tří skupin:

- Zkoumání geografického rozmístění a expanze náboženských prvků. Snaha analyzovat vliv náboženství na sociální a prostorové struktury.
- Zkoumání role náboženství na tvorbu kultury a identity společenství v rámci konceptu „nové“ kulturní geografie.
- Zkoumání faktorů, které mají vliv na vztah mezi náboženstvím a životním prostředím (Matlovič 2001).

Dle Peache (1999) je možné v geografii náboženství rozeznávat dva směry: „rigidní“ konkrétní studie, zaměřující se více na empirický socio-náboženský výzkum, jinak se dá tento směr nazvat „stará sociální geografie“, neboli „škola Caliban“, a postmoderní studie, navazující na novou kulturní geografii známou jako „škola Hamlet“. První směr je prezentován v atlasech náboženství a studiích, které zkoumají především historicko-prostorovou interpretaci náboženské krajiny. Druhý směr je zastoupen v literatuře, která se věnuje významu náboženských budov pro identitu lidí a na prostorové chování věřících, včetně příležitostných konfliktů s politickou správou (Henkel 2005).

Podle Kokaise se geografie náboženství zaměřuje na analýzu interakcí mezi přírodním prostředím, společenskými, hospodářskými, politickými strukturami a projevy náboženství. Je třeba minimální znalost světových náboženství, aby bylo možné sledovat jejich souvislosti s geografickým rozložením, historický kontext, vzájemné působení s místní kulturou, studium okolností šíření náboženství v dané oblasti. Také zkoumá vznik liturgických a věroučných odlišností, jejichž význam a množství se mění se vzdáleností od centra daného náboženství nebo místa původu (Kokais 2009).

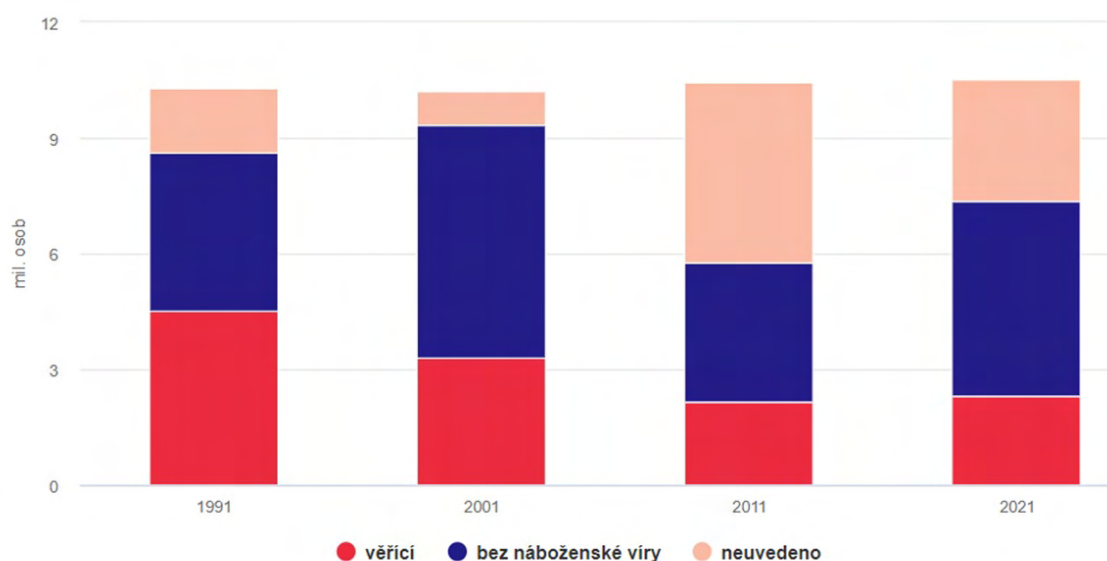
Lze rozlišovat dva hlavní směry: První se zaměřuje na průzkum vztahů mezi geografii a náboženstvím, což zahrnuje studium vlivu geografického prostředí na formování náboženských praktik. Druhý popisuje rozložení různých náboženství v geografickém prostoru, včetně zkoumání vlivu náboženství na ekonomické a sociální struktury a jeho dopad na okolní prostředí (Kokais 2009).

Dle Kokaise vztah mezi přírodním prostředím a náboženstvím může být velmi těsný, protože některé geografické objekty mohou mít zároveň velký náboženský význam. Jako příklad můžeme uvést posvátné hory, které se přibližují nebi, mezi ně patří Olymp, Kailás, Ararat a mnoho dalších, nebo posvátné řeky, jako jsou Ganga a Jordán. Další už méně významné mohou být jeskyně, které svou monumentálností mohou připomínat chrámy, například jeskyně Massabiell v Lurdech (Kokais 2009).

3 Náboženství v ČR

Česko se řadí mezi země s nejnižším podílem věřících vzhledem k celkovému počtu obyvatel (Havlíček, 2017). Tyto výsledky mají kořeny už v minulosti, zejména v 17. století v období rekatolizace a v době komunistického režimu. Ale nejvíce se projevují až v posledních 30 letech (Havlíček 2017).

Graf na obrázku (1) ukazuje výsledky z posledních sčítání lidu v průběhu čtyř desetiletí. Lze na něm pozorovat 3 kategorie. První kategorie, věřící, má značně klesající trend. V roce 1991 se k víře hlásilo 4 523 734, což je cca 44 % obyvatel. V roce 2001 bylo věřících 3 288 088 obyvatel. V roce v roce 2011 to bylo o polovinu méně než při prvním sčítání, tedy 2 168 952, což je nějakých 21 %. Mezi lety 2011 a 2021 se zvýšil podíl věřících jen nepatrně na 2 334 486 obyvatel. U druhé kategorie, bez náboženského vyznání, lze mezi lety 1991 a 2001 pozorovat nárůst, následně však pokles a v posledních deseti letech opět vzrůstající trend. V posledním sčítání je bez víry cca 48 % lidí. Poslední kategorie, neuvedeno, v prvních deseti letech poklesla, následně mezi lety 2001 a 2011 došlo k obrovskému nárůstu na téměř 45 % osob, avšak v dalších letech došlo opět k poklesu (Sčítání 2021).

Obrázek 1: Obyvatelstvo dle náboženské víry (Sčítání, 2021)

Kromě těchto tří kategorií, mohli věřící lidé zvolit, ke které církvi nebo náboženské společnosti se hlásí, nebo odpovědět, že k žádné církvi nepatří. Ze Sčítání lidu, domu a bytů stanovit přesný počet osob bez vyznání je velice problematické. Možnost označit se jako „bez náboženského vyznání“ zvolilo 48 % obyvatel. Vzhledem k nepovinnosti tuto odpověď zaškrtnout, je otázkou, do které skupiny zařadit 30 % respondentů, kteří tuto otázku nevyplnili (Havlíček 2017, Sčítání 2021).

Současná česká společnost není zcela nevěřící ani sekularizovaná, spíše se jedná o necírkevní. Lidé věří, ovšem jejich religiozita prošla změnou a přijala nové alternativní formy, které se neváží na tradiční církve. Jedná se o tzv. neviditelné náboženství. Více než polovina populace má víru v různé formy transcendentna, např. nadpřirozené síly, horoskopy, osobní talismany, předpovídání budoucnosti. Negativní postoj k autoritám a vysoká míra individualismu má vliv na vztah Čechů k náboženství (Havlíček 2017).

V tabulce (1) můžeme pozorovat vývoj počtu věřících u nejvýznamnějších církví od roku 1991 do roku 2021 v České republice. Data není lehké srovnávat z důvodu změny systému sčítání v průběhu let. Od roku 2011 se věřící už nemuseli hlásit ke konkrétní církvi (ČSU 2022).

Tabulka 1: Vývoj náboženství a církví v České republice

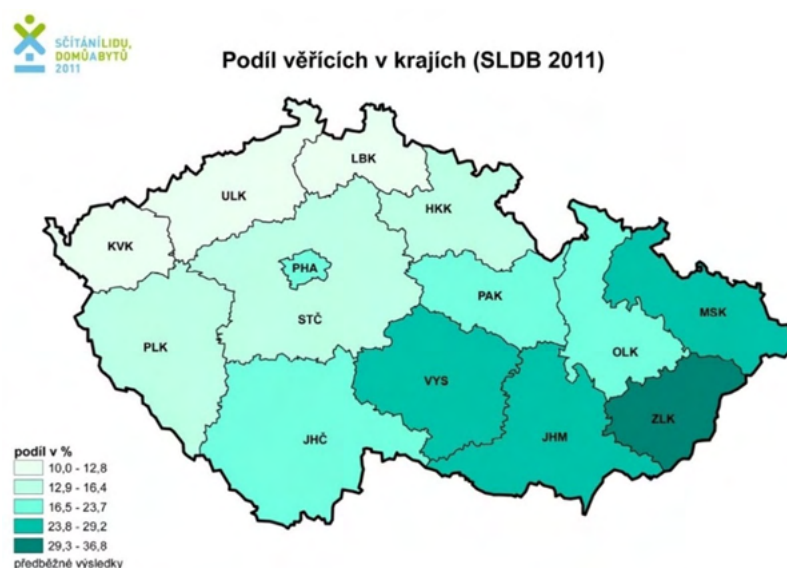
Rok sčítání	Obyvatelstvo celkem	V tom podle náboženské víry						
		Věřící, hlásící se	Z toho			Věřící, nehlásící se	Bez náboženské víry	Neuvedeno
		k církvi, náboženské společnosti nebo směru ¹)	Církev římskokatolická	Církev československá husitská	Českobratrská církev evangelická	k církvi, náboženské společnosti nebo směru		
1991	10 302 215	4 523 734	4 021 385	178 036	203 996	-	4 112 864	1 665 617
2001	10 230 060	3 288 088	2 740 780	99 103	117 212	-	6 039 991	901 981
2011	10 436 560	1 463 584	1 082 463	39 229	51 858	705 368	3 604 095	4 662 455
2021	10 524 167	1 374 285	741 019	23 610	32 577	960 201	5 027 141	3 162 540

Během sčítání bylo možné svými slovy vyjádřit jakékoli náboženské přesvědčení. Z tohoto důvodu jsou v seznamu zaznamenány různé kategorie, zahrnující konkrétní názvy registrovaných církví i obecné náboženské směry. Například 741 tisíc lidí se hlásilo k římskokatolické církvi, 8,3 tisíce k řeckokatolické církvi. 236 tisíc věřících uvedlo jen katolické vyznání nebo katolík bez specifikace konkrétní církve. Další 71 tisíc osob označilo svou víru pouze jako křesťanství. Stejný problém nastával i u evangelické církve, 27 tisíc odpovědí bylo obecně evangelík nebo evangelická víra. 65 tisíc osob vyplnilo pouze věřící, tito lidé mají svou vlastní kategorii. Do kategorie „jiné“ byly zařazeny záznamy, které nebyly individuálně vyčísleny (ČSU 2022).

Nejvíce lidí se hlásí k římskokatolické církvi. V roce 1991 to bylo skoro 4 523 734 obyvatel, což je 89 % věřících a skoro 40 % všech obyvatel České republiky. Počet lidí hlásících se k římskokatolické církvi postupně ubývá a při posledním sčítání se hlásilo 741 019 lidí, což je skoro 54 % věřících, celkově to dělá jen 7 % celkové populace, ale jak už bylo uvedeno mnoho lidí odpovědělo pouze katolík nebo křesťan, takže přesný počet nelze určit. Druhá v pořadí je Pravoslavná církev v českých zemích s 40 681 věřících. Další v pořadí jsou Českobratrská církev evangelická s 32 577 lidmi, Církev československá husitská s 23 610 lidmi. Překvapivý je výsledek hnutí Jedi. Inspirací je filmová sága Hvězdné války, původně jako fiktivní organizace dnes

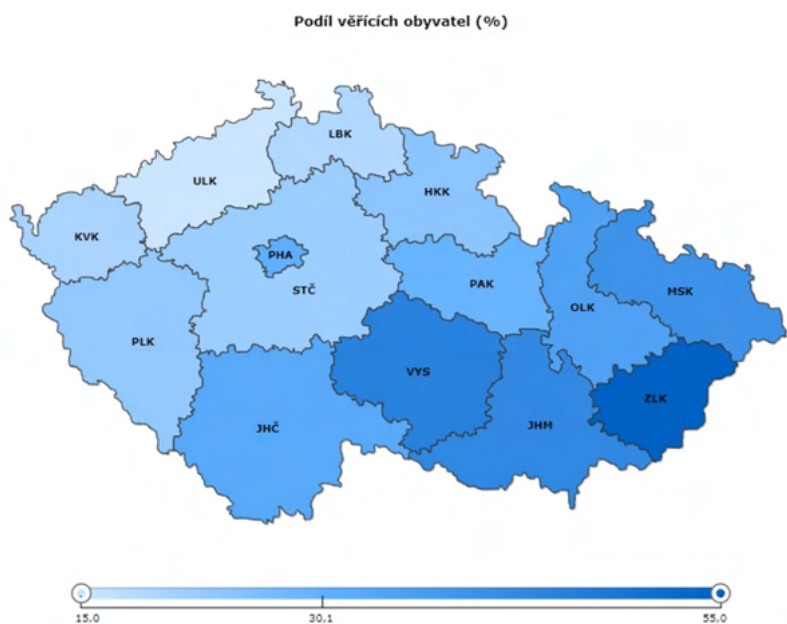
patří k registrovaným církvím. Filmová série Star Wars posloužila jako inspirace pro vznik tohoto fiktivního společenství, které dnes už patří mezi registrované náboženské organizace (czso.cz 2011).

Na mapě na obrázku (2) je možné pozorovat podíl věřících obyvatel v krajích v roce 2011 vyjádřený v procentech. Nejméně věřících obyvatel je na severozápadě České republiky. Konkrétně v Ústeckém kraji s 10,1 %, Karlovarském kraji s 12,8 % a Libereckém kraji s 12,9 %. Směrem k jihovýchodu se podíl věřících zvyšuje. Nejvyšších hodnot dosahuje ve Zlínském kraji, konkrétně 37 %. Dále jsou Kraj Vysočina s 29,3 %, Jihomoravský kraj s 28,7 % a Moravskoslezský kraj s 26 %.

Obrázek 2: Podíl věřících obyvatel 2011 (Český rozhlas, 2011)

Na mapě na obrázku (3) lze pozorovat podíl věřících obyvatel v jednotlivých krajích v roce 2021 vyjádřený v procentech. Nejnižší hodnoty jsou zaznamenány na severozápadě Čech, zejména v Ústeckém kraji s necelými 16 %, Liberecký kraj má 19,4 % a Karlovarský kraj 20,6 %. Naopak větší podíl věřících je na jihozápadě České republiky. Nejvyšší podíl věřících je zjištěn ve Zlínském kraji 54,6 %, následuje skoro s desetiprocentním rozdílem kraj Vysočina 44,7 % a Jihomoravský kraj, kde podíl věřících dosahuje 42,4 %.

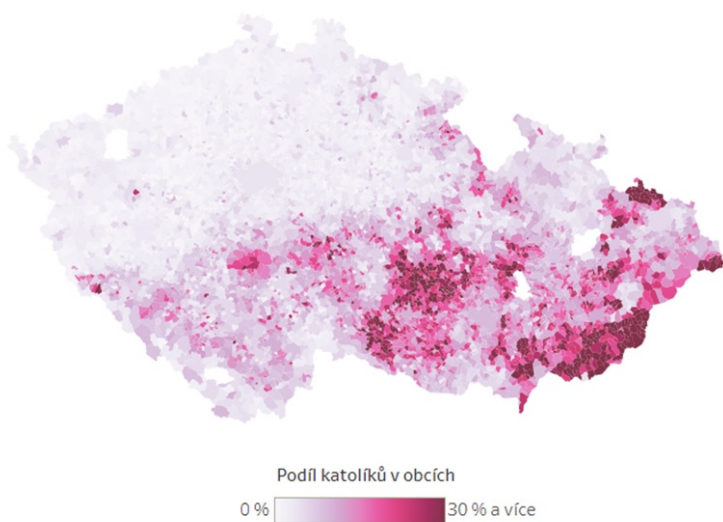

Obrázek 3: Podíl věřících obyvatel 2021 (Sčítání, 2021)

Na mapě na obrázku (4) je zachyceno rozložení věřících hlásících se k římskokatolické církvi v jednotlivých obcích. Nejvyšší koncentrace římských katolíků je zaznamenána na Moravě, zejména ve Zlínském kraji a na Vysočině. Například nejvyšší podíl katolíků má obec Nedašov (okres Zlín) s 65 %. Naopak nižší počet katolíků je na severovýchodě Čech. V některých obcích se dokonce nevyskytuje žádný katolík, například Janská (okres Děčín), Sedlec (okres Litoměřice) a Nezabylice (okres Chomutov).

Kde žije nejvíc katolíků

(Podíl obyvatel hlásících se k římskokatolické církvi v obcích)

Obrázek 4: Podíl římských katolíků 2021 (Aktuálně.cz, 2023)

4 Náboženský turismus

Náboženský turismus je jeden z mnoha typů turismu. Můžeme mu rozumět jako širší kategorii cestování k náboženským lokalitám, zahrnující poutnický turismus a památkově-informační orientaci (Hron 2017).

Podle Hrona se při analýze vztahu mezi náboženstvím a turismem vychází ze dvou přístupů k pojetí poutí. První přístup, nazývaný jako náboženský turismus, považuje pouť za specifický typ turismu zaměřený na jednotlivce s náboženskými a duchovními potřebami. Druhý přístup vnímá pouť jako dichotomii turismu, kde pouť má posvátné a rituální charakteristiky, zatímco turismus je považován za povrchní a světský (Hron 2017).

Dle Blackwellové se poutníci od náboženských turistů liší způsobem jednání, poutníci se na jednotlivých poutních místech řídí rituálními standardy, zatímco turisté je dodržovat nemusí. Dělí návštěvníky náboženských lokalit do pěti skupin:

- poutníci, kteří přikládají místu zvláštní význam,
- poutníci, pro něž místo nemá zvláštní význam, ale navštěvují ho v rámci poutnické soustavy,
- náboženské turisty,
- sekulární turisty,
- návštěvníky náboženských událostí a festivalů (Hron 2017).

Podle Vukonice lze cestování motivované náboženskými účely rozdělit na: pouť, shromáždění k příležitostem výročí nebo svátků, návštěvu náboženských míst v kontextu turistické sítě (Pušcașu, 2015).

Rozdíly mezi náboženskou turistikou a poutí můžeme pozorovat v různých oblastech jako jsou geografická, ekonomická, sociologická a teologická. V geografické je důležité vnímání poutních míst. Náboženská turistika je přístupnější a pohodlnější, zahrnuje všechna místa s náboženským významem jako jsou kostely, kláštery nebo muzea, nezbytně nemusí být posvátná. Zatímco pouť a s ní spojená poutní místa jsou posvátná. Primárně se soustředí na místa spojená s událostmi zázraku, hroby mučedníků nebo místa spjatá se světcem a je v kombinaci s duchovním prožitkem. Z ekonomického hlediska je rozdílnost ve financování a v ovlivňování místní ekonomiky. Náboženská turistika generuje zisk pro cestovní agentury, hotely a restaurace. Pouť stojí na nezištných aktivitách a charitativních organizacích. Sociologická oblast se liší v organizaci a vlivu na sociální vztahy. V teologické oblasti jsou rozdíly v motivaci a smyslu pro duchovní život (Pušcașu 2015).

Termín „poutník“ je odvozen z latinského „peregrinus“, který umožňuje různé interpretace jako cizinec, cestovatel, tulák. Zatímco termín „turista“ je z latinského

„tornus“, což značí jedince, který podniká kruhovou cestu za účelem potěšení a jenž se vrací na výchozí bod (Puşcaşu 2015).

4.1 Pouť

Obecně slovo pouť je spojováno s třemi různými významy: jako cestování nebo putování (např. po hradech a zámcích), jako putování k poutnímu místu k uctění památky světce, nebo jako slavnost určená k uctění památky světce v jemu zasvěceném kostele nebo kapli, obvykle provázená lidovou zábavou (Ambros 2002).

Alan Morinis popisuje pouť jako „*cestu uskutečněnou jistou osobou ve snaze nalézt místo nebo stav, o němž tato osoba věří, že ztělesňuje vysoce ceněný ideál*“ (Hron 2017, str. 130).

Putování k posvátným místům je nedílnou součástí každého náboženství. V křesťanské tradici je pouť spojená s místy, kde byl Ježíš Kristus jako jsou např. Betlém, Nazaret, Golgota. Nebo místa svázaná s významnými světci, či byla na tom místě zjevena Panna Maria. V muslimské tradici je známá pouť do Mekky, kde je umístěný zazděný černý kámen. Tato pouť je jedním z 5 pilířů islámu, Korán přikazuje tuto pouť vykonat alespoň jednou za život. V hinduismu je významná pouť k řece Ganga, která vrcholí očistným rituálem vyjadřujícím úctu k božstvu. V židovské tradici je nejznámější pouť do Jeruzaléma během Velikonoc doprovázená obřadní večerí pesach. Poutní tradice v buddhismu vedou k návštěvám míst spojených s životem Buddha, např. Kapilavasta, Gaya (Ambros 2002).

Cílem pouti je prožít duchovní zážitek v přítomnosti Boha. Má značný význam pro věřící na jejich osobní úrovni z hlediska pokání, očisty a obnovy duchovního života. Poutě mohou mít různé důvody, a to prosebné, kající nebo děkovné, např. na odpuštění hříchů, poděkování za uzdravení (Mihola 2010).

Podle Karla Eichera je hlavním cílem pouti modlitba, zbožnost, vzdělání mysli a podpora mravní prospěšnosti. Také přispívá k posílení náboženského vědomí, směřuje mysl k vyšším cílům a podporuje kajícnost (Mihola 2010).

4.2 Historie poutí

Poutní křesťanská tradice nejspíš vychází z židovské tradice, která má kořeny v putování praotců Izraele. Raně křesťanská tradice se datuje od středověku, kde mezi první místa, kam lidé putovali patří Svatá země, spojená s životem Ježíše Krista. Dále se začala rozvíjet místa související se světci, mezi nejvýznamnější patří Řím nebo Santiago de Compostela. V 16. století po Tridentském koncilu se rozšířila úcta k Panně Marii. Tato místa jsou spojena se zázrakem nebo zjevením Panny Marie. K oblíbeným destinacím patřily Loreto, Chartres, Tours, Cáchy a mnoho dalších. Těchto míst přibývalo i v pozdějších stoletích, například v 19. století se

mezi slavná poutní místa přiřadila La Saletta a ve 20. století Fatima (Mihola 2010).

V Českých dějinách má poutní tradice historii ve středověku. Čeští poutníci putovali převážně do zahraničí. V raném a vrcholném středověku to byly již zmíněné daleké poutě do Jeruzaléma, Říma a Santiaga de Compostela, kam se dostalo jen málo převážně bohatších poutníků. S poutěmi byly spojené votivní dary, které vyjadřují projev vděčnosti a přinášely se na poutní místo. Většinou se jednalo o křížky, mince nebo text. V pozdní gotice, tedy v druhé polovině 14. století se začala rozrůstat poutní síť, lidé již mohli putovat jen do několik desítek kilometrů vzdáleného kostela. Za vlády Karla IV. se Praha stala významným poutním místem, a to díky panovníkovi, který sem přivezl ostatky svatých. Nechal postavit několik kostelů a klášterů na českém území.

Husité neuznávali projevy zbožnosti. Během husitských válek bylo mnoho kostelů vypleněno a informace o poutnictví se z této doby nezachovaly. V Čechách byl negativní dopad větší než na Moravě. Vlivem převahy nekatolíků, se některá poutní místa dostala do správy evangelickým kazatelům.

V českých zemích se poutní místa více rozvíjela až v období baroka, kdy se zavišilo rozrůstání poutní sítě a přechází se z dálkových poutí více na místní kultury. Poutě se pořádaly pro více poutníků a měly jasně stanovený průběh. Byly preferovány kratší trasy, které bylo možno absolvovat za jeden den. Ve Staré Boleslavi a na Svaté Hoře se konaly výjimečně v celonárodním rozsahu. Vzniká mnoho kostelů, kapliček, studánek atd.. Česká krajina tak získává úplně jiný ráz a poutě pomáhají urbanizovat krajinu. Byly vybudovány hostince a hospice pro odpočinek poutníků, podél cest se začaly formovat stromové aleje, které chránily před vlivem počasí a na samém konci byl zdůrazněn kostel.

Po prohlášení Nového zřízení zemského v roce 1627, bylo v království povolené jedině katolické náboženství, do té doby se většina obyvatel hlásila k protestanství. V této době se mariánské uctívání stalo nedílnou součástí státní zbožnosti. Bylo vystavěno několik mariánských sloupů, nejstarší z nich byl na Staroměstském náměstí v Praze.

Po Tridentském koncilu v 16. století hráli Jezuité klíčovou roli při obnově poutních míst, ale až po třicetileté válce se mohla tato moc plně projevit. Hlavně na Moravě se rozvíjela úcta k Panně Marii a v Čechách lidé uctívali i zemské patrony, hlavně svatého Václava. Věřící se opět vydávali na daleké poutě, především do Bavorska a Rakouska. Odtud putuje i mnoho poutníků do Čech, především na Svatou Horu.

Začátek osvícenství znamenal konec období rozkvětu. Velký dopad na úpadek poutních míst měli v 2. polovině. 18. století Marie Terezie, která omezila počet svátků a Josef II., jenž poutě zakázal a redukoval tradiční cesty směřující na významná zahraniční poutní místa. Rušily se kláštery, byl zákaz procesí, krom

malých výjimek. Po jeho úmrtí byly poutě obnovené, ne však v tak velké síle (Mihola 2010).

V 19. a začátkem 20. století opět stoupal zájem o poutě, lidé opět putovali i na vzdálenější místa. K obnově poutí přispěla mariánská zjevení, korunovace mariánských sošek, milénium cyrilometodějské misie. V této době už se stavělo méně kostelů, více vznikaly kříže, boží muka a kapličky. Po průmyslové revoluci s rozvojem dopravy poutníci více využívají vlaky a autobusy, díky tomu se mohou lépe dopravovat i na vzdálenější místa. Tudíž mohou trávit více času na posvátném místě než na cestě (Kučerová 2011).

Po vzniku Československé republiky se mnoho lidí odklání od katolicismu, který připomínal vládu Habsburků a zájem o poutní místa upadá. Účasti na poutích byly v době nacistické okupace českého pohraničí přerušeny pro zahraniční poutníky. Následný odsun Němců byl pro poutní kostely v pohraničí devastující. V období komunismu je úpadek poutí větší, účasti na poutích byly omezovány a kontrolovány, přesto mnohdy poutě sloužily jako národní manifestace. Příkladem může být pouť v roce 1985 k 1100. výročí úmrtí sv. Metoděje, kdy se na Velehradě sešly tisíce poutníků. V té době se ministr kultury snažil pouť využít pro politické účely tehdejšího režimu a redukovat náboženský charakter, byl však tvrdě vypískán. V 50. letech byly církevní řády vyháněny z klášterů a poutní místa pustla. Další významnou událostí byla roku 1989 kanonizace Anežky České. Kvůli zákazu vstupu komunisty papeži do Prahy se musela kanonizace uskutečnit v Římě. Komunisté ze strachu, že by se pozornost zaměřila pouze na emigranty, povolili cestu do Říma na kanonizaci pro desetitisíce poutníků (ČT24 2019).

Listopad 1989 přinesl pád komunismu a znamenal mimo jiné náboženskou svobodu. Do klášterů se vrátily vyhoštěné církevní řády a některá poutní místa se dočkala značné obnovy (Mihola 2010).

5 Poutní místa České republiky

Poutní místa vznikala na místech spojených se zázrakem, například zjevením nebo uzdravením, přítomností předmětu nebo hrobu světce (Mihola 2010). V České republice se nacházejí po celém území, avšak ve východní a jižní části České republiky je jejich koncentrace větší.

Na mapě na obrázku (5) lze pozorovat bodově znázorněná katolická poutní místa. Na základě dostupných informací u těchto míst bylo možné očekávat existenci poutní tradice, jež přetrvala do současnosti (ČHA 2020). Největší koncentrace poutních míst je na Moravě, konkrétně v okolí Brna. Naopak nižší koncentrace je v diecézi litoměřické, která leží na území Libereckého a Ústeckého kraje. Mapa dále uvádí informaci, ve kterém období se konají tzv. hlavní poutě. Většina těchto poutí se koná v letních měsících. Na některých významnějších místech se poutě konají celoročně. Ale na většině významnějších poutních místech je otevřeno denně.

Obrázek 5: Poutní místa (ČHA, 2020)

6 Metodika

Pro svůj výzkum jsem si vybrala 20 poutních míst, rozložených po celé republice. Tento výběr je založen na jejich významu, kulturním dědictví a vlivu historie a poutní tradici. Snažila jsem se zahrnout místa známější i ta méně známá pro dobré porovnání. Klíčový faktor byl, zdali tato místa primárně slouží více k duchovnímu životu, než k turismu. Volba kladla důraz na geografické rozložení po celé České republice.

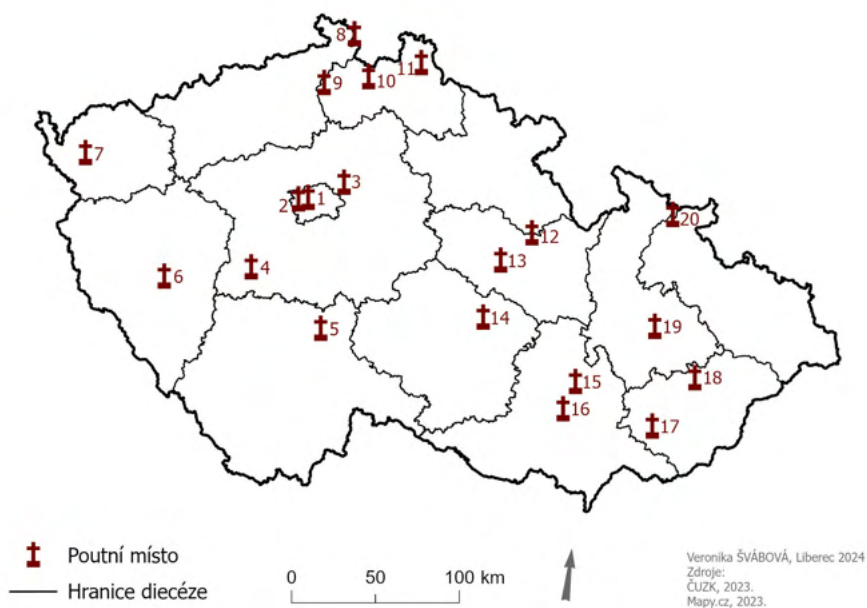
Nejprve je každé místo popsáno z hlediska jeho geografické polohy, stručné historie a současnosti. Poloha zahrnuje charakteristiky okolí, přístupové cesty, včetně dopravní dostupnosti. Historický kontext je zahrnut z důvodu pochopení poutní tradice a důvodu, proč lidé putují právě sem. Při popisu jsem čerpala z literatury a internetových zdrojů. Současnost se zabývá aktivitami, které se na daném poutním místě konají. Na každém místě jsem provedla vlastní terénní průzkum a zjistila aktuální stav poutního místa, který je doložen fotodokumentací.

Další část zahrnuje sběr dat prostřednictvím rozhovoru s relevantními subjekty spojenými s poutními místy. Z původně plánovaných 20 rozhovorů se mi jich povedlo uskutečnit pouze 7. Průběh rozhovoru probíhal osobně na místě nebo telefonicky. Rozhovory byly zaměřeny primárně na počty návštěvníků během poutí, popřípadě dalších akcí pořádaných na těchto místech, počty návštěvníků během celého roku a změnu návštěvnosti v průběhu let. Dále jsem se zajímala o budoucnost daných poutních míst.

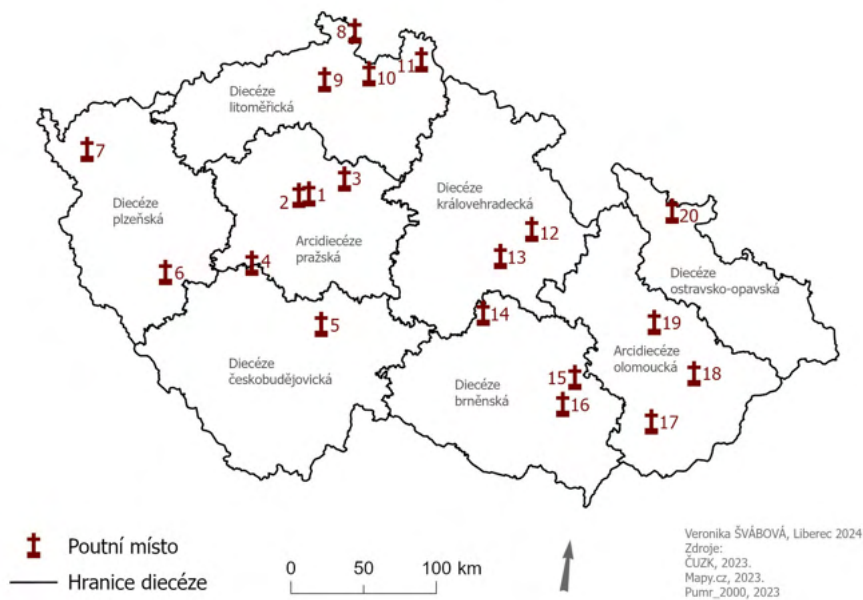
7 Přehled vybraných poutních míst v České republice

Tabulka 2: Přehled vybraných poutních míst v České republice

Pořadí	Název	Lokalita	
		Kraj	Diecéze
1.	Pražské Jezulátko v chrámu Panny Marie Vítězné a sv. Antonína Paduánského	Hl. město Praha	Arcidiecéze pražská
2.	Kostel Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře	Hl. město Praha	Arcidiecéze pražská
3.	Poutní místo Stará Boleslav	Středočeský kraj	Arcidiecéze pražská
4.	Svatá Hora v Příbrami	Středočeský kraj	Arcidiecéze pražská
5.	Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech	Jihočeský kraj	Diecéze českobudějovická
6.	Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Přešticích	Plzeňský kraj	Diecéze plzeňská
7.	Poutní chrám Nanebevzetí Panny Marie a sv. Maří Magdalény v Chlumu Svaté Maří	Karlovarský kraj	Diecéze plzeňská
8.	Bazilika Panny Marie Pomocnice křesťanů ve Filipově	Ústecký kraj	Diecéze litoměřická
9.	Kostel Navštívení Panny Marie v Horní Polici	Liberecký kraj	Diecéze litoměřická
10.	Bazilika sv. Vavřínce a sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí	Liberecký kraj	Diecéze litoměřická
11.	Chrám Navštívení Panny Marie v Hejnicích	Liberecký kraj	Diecéze litoměřická
12.	Poutní místo Homole	Královehradecký kraj	Diecéze královehradecká
13.	Poutní chrám Panny Marie Pomocné na Chlumku v Luži	Pardubický kraj	Diecéze královehradecká
14.	Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře	Kraj Vysočina	Diecéze brněnská
15.	Kostel Jména Panny Marie ve Křtinách	Jihomoravský kraj	Diecéze brněnská
16.	Kostel Zvěstování Panny Marie v Tuřanech	Jihomoravský kraj	Diecéze brněnská
17.	Poutní místo Velehrad	Zlínský kraj	Arcidiecéze olomoucká
18.	Svatý Hostýn	Zlínský kraj	Arcidiecéze olomoucká
19.	Svatý Kopeček u Olomouce	Olomoucký kraj	Arcidiecéze olomoucká
20.	Poutní místo Panny Marie Pomocné ve Zlatých Horách	Olomoucký kraj	Diecéze ostravsko-opavská

Obrázek 6: Vybraná poutní místa České republiky

Obrázek 7: Vybraná poutní místa v diecích

7.1 Pražské Jezulátko v chrámu Panny Marie Vítězné a sv. Antonína Paduánského

Poloha

Kostel Panny Marie Vítězné, znám více jako Pražské Jezulátko se nachází v samotném centru hlavního města Prahy na Malé Straně. Vchod do kostela je z Karmelitské ulice. Leží mezi zastávkami tramvaje Hellichova a Malostranské náměstí. Cesta autem vzhledem k umístění kostela v centru není vhodná. Kostel patří do Arcidiecéze pražské.

Historie

Kostel byl vybudován roku 1612 pro německé luterány, nejspíše dle návrhu architekta G. M. Filippiho. V roce 1624 po bělohorské porážce protestantských stavů byl předán do vlastnictví bosým karmelitánům. V tu dobu byl kostel převěcen a probíhaly rekonstrukce, které byly dokončeny roku 1669. V roce 1628 dostal klášter bosých karmelitánů darem sošku malého Ježíška od paní Polyxeny z Lobkovic. Když Sasové dobyli Prahu roku 1631, Jezulátko po vyplenění kláštera zmizelo. Po šesti letech bylo Jezulátko nalezeno, ale bez rukou. Otec Cyril, který sošku našel jí, po zjevení malého Ježíška při modlitbě, nechal obě ruce přidělat. Roku 1655 proběhla korunovace Pražského Jezulátka, což bylo významnou událostí pro tento kostel. V roce 1784 byl klášter zrušen kvůli dekretům Josefa II., kostel připadl do správy maltézským rytířům. I přes to zůstala soška malého Ježíše uctívána a putovala po pražských ženských kláštorech. Bosí karmelitáni se v roce 1993 do chrámu vrátili (Koktavá 2013) (PragJesu 2024a).

Současnost

Kostel je otevřen poutníkům každý den pondělí – pátek od 8:30 do 18:00, v sobotu do 19 hodin a v neděli do 20 hodin. Bohoslužby se zde konají každý den. Ve čtvrtek a v sobotu 2x denně, v neděli dokonce 4x denně. Kostel je přívětivý i pro cizí poutníky, neboť některé mše se slouží v anglickém, španělském nebo italském jazyce. Hlavní pouť se slaví první květnový víkend na památku korunovace Jezulátka (PragJesu 2024b).

Od listopadu 2023 před kostelem probíhá dlouho připravovaná rekonstrukce veřejného prostranství. Obnova zahrnuje renovaci barokních schodišť a terasy, vytvoření rampy pro bezbariérový přístup a výstavbu nového návštěvnického centra s veřejnými toaletami (PragJesu 2024c). Interiér kostela je ve velmi dobrém stavu. Fotografie níže byly pořízeny 17.2.2024.

Obrázek 8: Chrám panny Marie Vítězné

Obrázek 9: Jezulátko v chrámu panny Marie Vítězné

7.2 Kostel Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře

Poloha

Kostel se nachází v západní části hlavního města Prahy v městské části Bílá Hora. Nachází se v Karlovarské ulici, která je hlavním tahem z centra na městský okruh. Necelých 100 m východně je konečná zastávka tramvaje Bílá hora, v jejíž blízkosti v ulici Zličínské je možnost zaparkovat auto, ale není to oficiální parkoviště. Kostel patří do Arcidiecéze pražské.

Historie

Po bitvě na Bílé hoře byla vystavěna kaple nedaleko místa bitvy. Během třicetileté války však byla zničena a začala se využívat jako kostnice. Začátkem 18. století se zanedbané kaple ujal bavorský zedník, který ji opravil ze svých prostředků. V té době byla zasvěcena svatému Václavu. Brzy poté převzali bratři z břevnovského kláštera kapli do své správy. Kaple se začátkem 18. století několikrát přestavovala a zvětšovala a byla 8. 8. 1706 zasvěcena Panně Marii Vítězné, na památku vítězství katolické strany v bitvě na Bílé hoře. Kostel byl dále rozšířen a byly přistavěny ambity a obydlí pro správce. Když se v průběhu stavby vyskytly problémy, byl ke stavbě přizván J. B. Santini. Za doby Josefa II. byl klášter zrušen a benediktini se na místo vrátili roku 1827. Od roku 2007 zde slouží řád sester benediktinek (Boháč 1995) (Klášter benediktinek 2018a).

Současnost

Poutní areál je otevřený od úterý do neděle 10:00 – 18:30. Kostel je otevřen pouze na mše svaté, které se zde konají ve čtvrtek v 17:00 a v neděli v 11:00, nebo po individuální domluvě. (Klášter benediktinek 2018b)

Hlavní pouť se zde koná 15. srpna na památku Nanebevzetí Panny Marie. Každoročně se konají dvě mše svaté v 11:00 a v 17:00. Po celý den je možnost účastnit se bohatého programu.

Poutní místo prošlo v posledních letech řadou rekonstrukcí. V období 2006 až 2013 se renovovala budova fary a jí přilehlé budovy. Součástí rekonstrukce byla stavba nové budovy, která slouží jako ubytování pro zdejší sestry. V roce 2015 začala další část rekonstrukce, a to oprava kostela Panny Marie Vítězné i s jeho okolím. Oprava skončila v roce 2020 (Klášter benediktinek 2018a).

Přilehlé ambity nejsou v ideálním stavu, což je patrné z některých známek poškození. To lze pozorovat na poničených freskách, což snižuje jejich estetické vnímání. Týká se to především severovýchodní části ambitů. Fotografie níže byly pořízeny 17.2.2024.

Obrázek 10: Kostel Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře

Obrázek 11: Ambity v poutním areálu na Bílé Hoře

7.3 Poutní místo Stará Boleslav

Poloha

Poutní místo leží v obci Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, která se rozkládá asi 13 km severovýchodně od Prahy. Poutní areál se nachází v centru části Stará

Boleslav na silnici II. třídy na pravém břehu Labe. Poutními centry jsou 2 kostely: bazilika Nanebevzetí Panny Marie se staroboleslavským Palladiem a bazilika sv. Václava s jeho původním hrobem. V těsné blízkosti baziliky sv. Václava stojí kostel sv. Klimenta. Místo spadá do správy Arcidiecéze pražské.

Historie

Historie sahá až do 9. století, kdy na místě dnešní baziliky sv. Václava stál kostel sv. Kosmy a Damiána. Tento kostel se stal místem tragédie, kdy byl zabit kníže Václav svým bratrem Boleslavem a následně byl zde také pochován. Jeho ostatky byly převezeny na Pražský hrad tři roky po jeho smrti. Baziliku nechal postavit kníže Břetislav I. v roce 1039. Původní kostel byl zahrnut do stavby jako kapitulní krypta. Byl vysvěcen roku 1046. Za husitských válek a třicetileté války byl kostel poničen a při ústupu švédské armády zcela vypálen. Nově obnovená bazilika dostala již raně barokní vzhled a byla vysvěcena roku 1691 (Boháč 1995) (Tichá nedatováno a).

Bazilika Nanebevzetí Panny Marie byla postavena na místě, kde podle pověsti našel místní sedlák Palladium země české, drobný kovový reliéf Madony s malým Ježíškem, který dle legendy dostala svatá Ludmila darem od svatého Metoděje při svém křtu. Následně ho darovala svému vnukovi svatému Václavovi, který ho nosil stále při sobě. Po jeho smrti reliéf ukryl jeho věrný sluha. Reliéf byl objeven náhodně během svátku zvěstování Panny Marie 25. 3., přesný rok není znám. Na tomto místě stála nejprve kaplička, později menší kostel. Baziliku nechal postavit císař Matyáš v roce 1613 dle plánu architekta G. M. Filippiho a stavba byla dokončena v roce 1623. Bazilika byla několikrát vypleněna, Palladium bylo ukradeno a vráceno až po několika letech. Hlavní oltář byl vysvěcen v roce 1723 (Boháč 1995) (Tichá nedatováno b).

Současnost

Hlavní pouť neboli Národní svatováclavská pouť se koná každoročně na Den české státnosti 28. 9.. Hlavní mše se koná na Mariánském náměstí v 10 hodin, ale je možnost navštívit i jiné bohoslužby v přilehlých kostelích. Mariánská pouť se slaví 15. 8. na svátek Nanebevzetí Panny Marie, pokud tento den nepřipadá na neděli, slaví ji dvakrát, 15. a nejbližší neděli po tomto datu (Poutní místo Stará Boleslav 2024a).

Bohoslužby se konají v bazilice Nanebevzetí Panny Marie ve středu, čtvrtek, sobotu a neděli v 9:00, v úterý a pátek v 18:00. V bazilice sv. Václava se konají pouze v neděli v 18:00. (Poutní místo Stará Boleslav 2024b). Vstup do baziliky sv. Václava je možný pouze s průvodcem za poplatek, do baziliky Panny Marie je vstup volně přístupný od 10 do 17 hodin, avšak prohlídka Palladia je možná rovněž za poplatek s průvodcem (Poutní místo Stará Boleslav 2024c).

Celý poutní areál je nyní ve výborném stavu, neboť v posledních letech prošel velkou obnovou. Nejprve prošla opravou bazilika Nanebevzetí Panny Marie dokon-

čena v roce 2019. Následně začala rekonstrukce baziliky sv. Václava, ta skončila v roce 2021 a poslední byl dokončen kostel sv. Klimenta v roce 2022 (Šantavá 2022). Fotografie níže byly pořízeny 28.9.2023.

Obrázek 12: Mariánské náměstí s bazilikou Panny Marie

Obrázek 13: Bazilika sv. Václava s kostelem sv. Klimenta

7.4 Svatá Hora v Příbrami

Poloha

Příbram leží ve Středočeském kraji asi 50 km jihozápadně od Prahy. Svatá Hora se nachází v severovýchodní části města. Poutní místo je z města přístupné po 343 krytých schodech. Ze západní části se dá dojít od 300 m vzdáleného parkoviště. Autobusová zastávka Příbram, Svatá Hora areál se nachází u areálu. Svatá Hora patří do Arcidiecéze pražské.

Historie

Počátky se ztrácejí v historii a jsou opředeny pověstmi. Dle jedné z nich byla Svatá Hora postavena ve 13. století rytířem z rodu Malovců, kterého zachránila Panna Maria před loupežníky. Nejznámější na poutním místě je soška Panny Marie, kterou arcibiskup Arnošt z Pardubic sám vyřezal. Vznik kaple byl doložen až v 16. století, byla to prostá raně renesanční stavba. Dříve měla Svatá Hora pouze místní význam, po uzdravení slepého poustevníka, který tam sloužil jako správce, Svatou Horu navštívil dokonce císař Ferdinand II., čímž se sláva poutního místa rozšířila. Roku 1647 bylo místo dáno do správy jezuitům. V té době byla kaple rozšířena o dvě další postranní kaple a věž se zvonem. Roku 1732 byla korunována soška Panny Marie Svatohorské. V té době se ze Svaté Hory stal největší a nejznámější barokní poutní areál. Po zrušení jezuitského řádu roku 1773, dostali místo do správy probošti. Téměř sto let po nich byla svěřena redemptoristům, kteří se prosadili o titul bazilika minor. Za komunismu byl klášter zrušen, i přes to poutníci stále přicházeli se na toto poutní místo modlit. Po pádu komunismu připadla správa tohoto poutního místa opět do rukou redemptoristů (Boháč 1995) (Svatá Hora 2023a).

Současnost

Areál poutního místa je otevřen poutníkům denně od pondělí do soboty 6:30 – 18:00 a v neděli do 17:00. Přístupové svatohorské schodiště je otevřeno v letním čase 8:00 – 17:00 a v zimním čase 8:00 – 15:30 (Svatá Hora 2023b). Mše svaté se konají ve všední dny a sobotu v 7:00, 9:00 a 17:00 a v neděli v 7:30, 9:00, 11:00 a 15:30. Po domluvě je možné pro větší skupinu poutníku sloužit mši i v jiný čas. Po každé mši svaté s výjimkou nedělního odpoledne je vystavena soška Panny Marie k uctívání. Všechny mše svaté je možné sledovat pomocí online přenosu (Svatá Hora 2023c).

Hlavní pouť se koná v červnu po slavnosti seslání Ducha Svatého, kdy se slaví výročí Korunovace. Další poutní slavnost Nanebevzetí Panny Marie se koná o víkendu po svátku Nanebevzetí Panny Marie 15. 8. (Šmolík 2023).

Poutní místo prošlo renovací, která započala před devíti lety. Byl opraven interiér ambitů, kde se vybuďovala stálá expozice. Také byly rekonstruovány fasády a střecha (Blahnová 2015). Postupně jsou revitalizovány sochy a balustráda kolem kostela (Jechortová 2023). Fotografie níže byly pořízeny 10.3.2024.

Obrázek 14: Poutní areál Svatá Hora

Obrázek 15: Ambity na Svaté Hoře

7.5 Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech

Poloha

Poutní místo se nachází ve městě Tábor v Jihočeském kraji. Tábor leží přibližně 75 km jižně od Prahy a 50 km na sever od Českých Budějovic. Kostel Nanebevzetí Panny Marie se nachází na západním okraji města v části zvané Klokoty. Od centra města jsou odděleny údolím Tismenického potoka, odkud vede zelená turistická značka. U kostela je menší parkoviště a nedaleko je autobusová zastávka s názvem Klokoty, klášter. Vstup do areálu je ze severní strany z ulice Staroklokotská. Patří do správy Diecéze českobudějovické.

Historie

Ve 13. století na tomto místě stála tvrz rodu Vítkovců, u níž byl malý kostelík. Ve 14. století se dle legendy zjevila Panna Maria pasáčkům, později i ostatním lidem, jak byla vynesena anděly do nebe. To bylo znázorněno na obraze, který byl umístěn ke studánce. Na místo se scházeli poutníci, a to bylo důvodem ke stavbě kostela o 1000 kroků dál, aby se studánka nepoškodila. Během husitských válek byl kostel poničen. Na místě byla kolem roku 1520 budována nová kaple, v té době se našel původní neporušený obraz Panny Marie. Poutní místo koncem 17. století připadlo benediktinům a ti začali s přestavbou do podoby, kterou známe dnes. Během přestavby klášter připadl do rukou opět obci Tábor, ta naštěstí ve stavbě pokračovala (Boháč 1995)(Koktavá 2013).

Současnost

Poutní areál je otevřený v letním období 7:00 – 20:00 a v zimním období 8:00 – 18:00. Kostel je otevřený od května do září v sobotu 10:30 – 16:30 a v neděli 11:00 – 16:00 (Farnost Klokoty 2017a). Mše se konají každý den v 17:00, kromě neděle, kdy jsou v 8:30 a 10:00 (Farnost Klokoty 2017b).

Hlavní pouť se se koná o víkendu před nebo po svátku Nanebevzetí Panny Marie, který je 15. 8. Tento den se slaví několik bohoslužeb (Farnost Klokoty 2017c).

Interiér kostela je ve výborném stavu, jeho oprava probíhala zhruba před 10 lety. Exteriér kostela je také v dobré stavu, ale okolní ambity mají oprýskanou omítku (Národní památkový ústav, 2019). Fotografie níže byly pořízeny 16.3.2024.

Obrázek 16: Poutní areál s kostelem
Nanebevzetí Panny Marie
v Klokotech

Obrázek 17: Interiér kostela
Nanebevzetí Panny Marie
v Klokotech

7.6 Kostel Nanebevzetí Panny Marie, Přeštice

Poloha

Kostel se nachází ve městě Přeštice v Plzeňském kraji v okrese Plzeň-jih. Město se rozkládá 17 km jižně od Plzně. Kostel leží přímo u silnice I. třídy I/27, ze které je hlavní vchod do kostela. Poutní místo spadá do správy Diecézi plzeňské. Parkovat je možné v areálu kláštera nebo podél silnice. Nejbližší autobusová zastávka je Přeštice, u hřbitova.

Historie

Historie sahá do roku 1245, kdy v obci stál raně gotický kostel a spadal pod benediktinský klášter v Kladrubech. Následně byl přestavěn do renesančního stylu. Poutníků k milostnému obrazu Panny Marie přibývalo a kostel svou velikostí už nestačil, proto byl roku 1752 zbořen. Stavba nového barokního kostela započala o dva roky dříve na jiném místě. Tato stavba probíhala dle plánů K. I. Dientzenhofera. Chrám byl vysvěcen roku 1775 a obraz Panny Marie Přeštické byl přemístěn do nového kostela. Než se stihl chrám dokončit, byli benediktini vyhnáni. Během let byl kostel několikrát opravován kvůli požárům. Věže kostela byly dokončeny až v roce 1995 (Památkový Katalog 2015) (Boháč 1995).

Současnost

Kostel je otevřen pro individuální prohlídky pouze v době před bohoslužbami, které se zde konají každý den: v pondělí v 7:30, úterý – pátek v 17:30 a o víkendech v 8:30. Chrám si lze projít s průvodcem o přeštické pouti, na svátek sv. Cyrila a Metoděje, sv. Václava nebo na dny evropského dědictví, které probíhají začátkem září, vždy od 14 do 17 hodin. Při počtu více než deseti osob lze prohlídku objednat kdykoliv během roku (Město Přeštice 2024). Hlavní pouť se koná koncem května na slavnost Navštívení Panny Marie.

Kostel je nyní v dobrém stavu, mezi lety 2021 – 2023 proběhla obnova kostela za spolufinancování Evropskou unií. Byla opravena fasáda, schodiště před kostelem, vnitřní výmalba, mobiliář kostela atd.. 9. prosince roku 2023 proběhlo slavností otevření kostela po obnově (Plzeňská diecéze 2024). Fotografie níže byly pořízeny 7.4.2024.

Obrázek 18: Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Přesticích

Obrázek 19: Interiér kostela Nanebevzetí Panny Marie v Přesticích

7.7 Poutní chrám Nanebevzetí Panny Marie a sv. Maří Magdalény v Chlumu Svaté Maří

Poloha

Poutní chrám Nanebevzetí Panny Marie a sv. Maří Magdalény leží v obci Chlum Svaté Maří v okrese Sokolov v Karlovarském kraji. Patří pod Diecézi plzeňskou. Obec se rozkládá 10 km západně od Sokolova a 3 km severně od Kynšperku nad Ohří. Vchod do kostela je z náměstí J. W. Goetheho, kde se dá parkovat. Nejbližší autobusová zastávka Chlum Svaté Maří je nedaleko poutního místa severozápadním směrem. Na místo vede žlutá a zelená turistická značka.

Historie

Historie sahá na přelom 13. a 14. století, kdy zde byla nalezena soška Panny Marie. Původně byla ukryta v dřevěném přístřešku, který byl následně vyměněn za malou kapli. V 15. století byl na místě kaple vybudován kostel, který byl husity poničen. V době 30 leté války byl kostel úplně zničen. V 17. století byl Chlum povýšen na proboštství, to vedlo k výstavbě poutního areálu dle plánu architekta K. Dientzenhofera. Areál byl dokončen roku 1728. Josefské reformy omezily počet poutníků, ale skutečně negativní dopad mělo až dění po roce 1945, kdy došlo k vyhnání německé populace a následné období komunistického režimu (Boháč 1995) (Chlum Svaté Maří 2015).

Současnost

V současnosti je poutní areál otevřen pro veřejnost denně ve všední dny od 8:00 do 16:00 a o víkendech do 17:00. Mše svaté se v kostele slaví pouze v neděli v 11:00 (mariakulm.eu 2024).

Hlavní pouť se koná koncem května na svátek Panny Marie Matky církve. Mše svatá se koná v 11:00 (Chlum Svaté Maří 2024). Další velká pouť je koncem srpna, které se zúčastňuje především německé obyvatelstvo.

V areálu momentálně probíhá rekonstrukce díky dotacím Evropské unie. Projekt se zabývá rekonstrukcí budovy probošství a kostela s ambity. Stavební úpravy by měly být dokončeny do dvou let (Křížovníci, 2024). Fotografie níže byly pořízeny 7.4.2024.

Obrázek 20: Chrám Nanebevzetí Panny Marie v Chlumu Svaté Maří

Obrázek 21: Soška Panny Marie v chrámu Nanebevzetí Panny Marie

7.8 Bazilika Panny Marie Pomocnice křesťanů ve Filipově

Poloha

Bazilika Panny Marie Pomocnice křesťanů se nachází ve Filipově, což je část města Jiříkov. Obec leží v Ústeckém kraji v okrese Děčín. Město leží ve Šluknovském výběžku 4 km severovýchodně od města Rumburk, na hranici s Německem. Kostel leží v nejvýchodnější části města, přímo u hranice s Německem. Přímo u kostela je autobusová zastávka Jiříkov, Filipov, kostel a menší parkoviště pro návštěvníky kostela. Bazilika patří do Diecéze litoměřické.

Historie

Ve Filipově se 13. 1. 1866 ve 4 hodiny ráno zjevila Panna Maria těžce nemocné paní Magdaleně Kade a slíbila jí uzdravení. Další den byla paní Magdalena zdravá. K jejímu domu začali putovat lidé, v roce 1870 zde započala výstavba kaple. Následně roku 1873 vznikl na místě novorománský chrám. Na místě byl vybudován klášter redemptoristů a poutní místo bylo svěřeno do jejich rukou. V roce 1926 na výročí zjevení Panny Marie dostal kostel titul bazilika minor od papeže Pia XI. (Boháč 1995) (město Jiříkov 2024).

Současnost

Mše se zde konají každou neděli a svátek v 10:30 a každý 13. den v měsíci v 10:30, z důvodu památky zjevení Panny Marie. Každou první sobotu v měsíci je kostel otevřen v 10:30 pro eucharistickou adoraci (Diecéze litoměřická 2024). Vzhledem k lokalitě kostela se mše slouží česko-německy.

Hlavní pouť se koná na památku zjevení Panny Marie 13. 1.. Mše se zde slouží 12. 1. v 17:00 a 13. 1. se slouží hned čtyři mše ve 4:00 slavnostní, v 9:00 se slouží v německém jazyce, v 10:30 je česká mše a v 17:00 česko-německá (Poutní místa v ČR 2024).

Vnitřní prostory kostela jsou dobře udržovány a poskytují příjemné prostředí. Nicméně z venku na první pohled kostel není moc působivý. Momentálně probíhá sbírka na opravu věží, zejména jejich střech, na kterých už plechová krytina moc nedrží a bývá provizorně zakrývaná. Fotografie níže byly pořízeny 1.4.2024.

Obrázek 22: Bazilika Panny Marie Pomocnice křesťanů ve Filipově

Obrázek 23: Interiér baziliky Panny Marie Pomocnice křesťanů ve Filipově

7.9 Kostel Navštívení Panny Marie v Horní Polici

Poloha

Poutní místo se nachází v obci Horní Police v Libereckém kraji v okrese Česká Lípa u města Žandov. Obec leží mezi Českou Lípou a Děčínem, konkrétně 8 km severozápadně od České Lípy a 15 km jihovýchodně od Děčína. Nejbližší autobusová zastávka je Horní Police, pošta. Zde je možné i zaparkovat při příjezdu automobilem, ale oficiální parkoviště označené není. Na poutní místo je i dobré vlakové spojení, železniční stanice je vzdálená 730 m. Vstup do poutního místa je z ulice Křížíkova z východní strany. Toto místo patří do správy Diecéze litoměřické.

Historie

Kostel patřil premonstrátskému klášteru v Doksanech a první informace je z roku 1291. V husitských válkách byl kostel poničen. Soška Panny Marie byla objevena na břehu řeky Ploučnice v roce 1523, traduje se, že připlavala po vodě. Ta zapříčinila počátek poutního místa. V roce 1682 vznikl nápad na rozšíření kostela, když na místo dorazilo velké množství poutníků. Stavba započala v roce 1688, ale po jejím dokončení byla velikost stále nevyhovující, tak započala v roce 1717 nová stavba. Díky snaze vévodkyně Anny Marie Františky o zvýšení významnosti tohoto místa se událo několik změn. Vévodkyně darovala kostelu ostatky dvou světců a fara byla povýšena na arciděkanství v roce 1723. V důsledku toho byl v době mezi lety 1730 až 1760 největší zájem o toto poutní místo. Během 2. světové války bylo poutní místo poškozeno a následně byla provedena rekonstrukce (Boháč 1995) (Horní Police 2014a).

Současnost

Areál poutního místa je otevřen každý den od 9:00 do 18:00. Kostel je otevřen pouze v neděli od 13:00 do 18:00. Bohoslužby se zde konají každou neděli v 15:00 kromě první v měsíci. První víkend se mše koná v sobotu v 10:00. Vstup do kostela je možný i v jiný čas po domluvě. Hlavní pouť se tu koná začátkem července (Horní Police 2024b).

Poutní místo v nedávné době prošlo značnou obnovou. Projekt začal v roce 2015 a od té doby byl opraven kostel, zvonice, ambity a byl vybudován bezbariérový přístup. Plánuje se i III. etapa projektu, ve které by měla být obnovena budova arciděkanství. Fotografie níže byly pořízeny 5.4.2024.

Obrázek 24: Poutní místo Navštívení Panny Marie v Horní Polici

Obrázek 25: Interiér kostela Navštívení Panny Marie v Horní Polici

7.10 Bazilika sv. Vavřince a sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí

Poloha

Jablonné v Podještědí se nachází v Libereckém kraji v okrese Liberec. Město leží 20 km západně od Liberce. Bazilika se nachází v centru města nedaleko náměstí. Obec leží na silnici I. třídy vedoucí z Liberce do Děčína, díky tomu je na místo dobré dopravní spojení. Nedaleko je vlaková stanice Jablonné v Podještědí, konkrétně 700 m od baziliky a autobusová zastávka Jablonné v Podještědí, Zdislava z Lemberka je vzdálena 360 m.

Historie

V roce 1250 založili dominikáni klášter s nemocnicí. Na místě dnešní baziliky stál gotický chrám, o němž jsou první zmínky z roku 1252. Klášter byl během husitských válek poničen. Nový chrám byl vystavěn v letech 1699 – 1729. 4. srpna 1729 byl kostel slavnostně vysvěcen. Po dvou letech byly do kostela přeneseny ostatky paní Zdislavy z Lemberka. Řád dominikánů po dekretch Josefa II. musel odejít a vrátil se v roce 1945. Jeho činnost byla zase přerušena z důvodu nastupujícího komunistického režimu v roce 1950. Od roku 1990 se snaží o oživení tohoto místa. V roce 1995 byla Zdislava svatořečena a o rok později dostal chrám titul bazilika minor (Boháč 1995)(Klášter dominikánů Jablonné v Podještědí 2024a).

Současnost

Bazilika se opravovala a byla dlouho zavřená. Pro bohoslužby je otevřena od druhé poloviny listopadu 2023 a pro turisty od ledna 2024. V současnosti je pro návštěvníky otevřena leden – duben od čtvrtka do soboty 9:00 – 12:00 a 13:00 – 16:00, květen – prosinec každý den kromě pondělí ve stejný čas. Za poplatek

je možno navštívit kryptu s hrobem sv. Zdislavy (Kláster dominikánů Jablonné v Podještědí 2024b).

Bohoslužby se konají od pondělí do pátku v 17:00, v sobotu v 10:00, v neděli v 7:30 a 10:00, pouze tato mše se koná v bazilice, ostatní se konají v zimní kapli (Kláster dominikánů Jablonné v Podještědí 2024c).

Hlavní pouť ke svaté Zdislavě se koná poslední sobotu v květnu. Každoročně se konají 4 bohoslužby v 7:00, 9:00, 11:00 a ve 14:00. Minulý rok vzhledem k uzavřené bazilice se mše konaly v klášteře ve Zdislavském sále, kde byla kapacita omezena. Z tohoto důvodu se konala mše ještě v 10:00 na prostranství před bazilikou (Kláster dominikánů Jablonné v Podještědí 2024d).

Během roku se konají i jiné poutě např. pouť motorkářů, Němců a pouť nemocných. V letošním roce se plánuje slavnostní otevření 1. května 2024, kterého se zúčastní biskup litoměřický (Kláster dominikánů Jablonné v Podještědí 2024d). Fotografie níže byly pořízeny 18.3.2024.

Obrázek 26: Bazilika sv. Vavřince a sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí

Obrázek 27: Interiér baziliky sv. Vavřince a sv. Zdislavy

7.11 Chrám Navštívení Panny Marie v Hejnicích

Poloha

Obec Hejnice se nachází v Libereckém kraji v okrese Liberec ve Frýdlantském výběžku na úpatí Jizerských hor. Leží asi 15 km severovýchodně od Liberce a 8 km jihovýchodně od Frýdlantu. Poutní místo patří do Diecéze litoměřické. Kostel se nachází v centru obce v ulici Klášterní. Přímo před kostelem je parkoviště. 600 m od poutního místa je železniční stanice, u které se nachází i autobusová zastávka. Druhá autobusová zastávka Hejnice, prádelna je vzdálena 500 m.

Historie

Legenda vypráví o muži, jenž usnul pod lípou a zdálo se mu o Panně Marii, která mu řekla, ať koupí v Žitavě její sochu a umístí ji na strom, potom že uzdraví jeho manželku a dítě. Muž vše splnil, před soškou se pomodlil a opravdu došlo k uzdravení. Není přesně známo kdy, ale na tom místě byla postavena kaplička, na jejímž místě byl v roce 1472 postaven gotický kostel. Za podpory hrabat z Gallasu byl v roce 1692 ke kostelu přistavěn františkánský klášter, ve kterém františkáni vzdělávali zdejší obyvatele. Mezi lety 1722 – 1729 nechali Gallasové vybudovat nový poutní areál v barokním stylu. S nástupem komunistického režimu byli františkáni vyhnáni a z kláštera se stalo vězení, které fungovalo pět let. Poté klášter jen chátral až se z něho stala ruina. V 90. letech 20. století se klášter začal postupně obnovovat (Boháč 1995) (Laurin 2023).

Současnost

Mše svaté se v Hejnicích konají od středy do pátku v 16:30, v sobotu v 8:00 a v neděli v 9:00. Kostel je pro veřejnost otevřen denně (Klášter Hejnice 2024).

V Hejnicích se poutě slaví v období květen – červenec. Slaví tu 4 větší poutě. 1. května, se slaví první májová pouť, v polovině května se slaví mezinárodní pouť smíření, na kterou přijíždí poutníci z Česka, Polska a Německa včetně etnické menšiny Lužických Srbů. 2. července se slaví pouť na výročí posvěcení baziliky (patrocinium). Tato pouť je spojena s bohatým kulturním programem v rámci tzv. Hejnických slavností (Farnost Hejnice 2024).

Klášter je v dobrém stavu a v dnešní době funguje jako vzdělávací, konferenční a poutní dům (Klášter Hejnice 2024). Interiér a průčelí chrámu jsou ve velmi dobrém stavu, zbytek exteriéru kostela by menší opravu potřeboval. Fotografie níže byly pořízeny 10.4.2024.

Obrázek 28: Chrám Navštívení Panny Marie v Hejnicích

Obrázek 29: Interiér chrámu Navštívení Panny Marie v Hejnicích

7.12 Poutní místo Homole

Poloha

Kostel Panny Marie Bolestné se nachází v malé obci Borovnice, části Homole. Leží v Královéhradeckém kraji v okrese Rychnov nad Kněžnou. Homole se rozkládá přibližně 8 km jihovýchodně od Kostelce nad Orlicí a 6,5 km severovýchodně od Chocně. Samotný kostel má dva přístupy, ze severozápadu po 112 m dlouhém schodišti a z opačné strany nepřekonává náročný terén. Nejlepší spojení je automobilovou dopravou, parkoviště se nachází přímo pod schodištěm. Nejbližší autobusová zastávka vzdálená 250 m je Lhoty u Potštejna, Homole. Kostel spadá pod farnost Lhoty u Potštejna, jež spadá do Diecéze královéhradecké.

Historie

Kostel založila hraběnka Terezie Eleonora z Ugarte v roce 1692. O šest let později nechala vystavět přímé schodiště dlouhé 112 m, počet 153 stupňů a 16 mezipodest odpovídal počtu otčenášů a zdrávasů v modlitbě růžence. Areál byl postupně rozšiřován o kaple, hřbitov a márnici, schodiště bylo rozšířeno o kamenné sochy a vázy roku 1767. Jako poslední byla přistavěna zvonice roku 1805. V druhé polovině 19. století kostel zasáhl blesk a byl poničen, také se zřítilo kus schodiště. Opravy byly provedeny před první světovou válkou (Boháč 1995) (Slavík 2020).

Současnost

Kostel je otevřen pouze v době bohoslužby, která se koná 2. a 4. neděli v měsíci v období mezi Velikonoci a Vánoci (Biskupství královéhradecké 2024).

Poutě se zde koná 3. velikonoční neděli a v polovině září k slavnosti Panny Marie Bolestné. Tyto dny se slouží bohoslužba 3x denně v 8:00, 10:00 a ve 14:00.

Bohužel, poslední dobou se z kostela a přilehlého schodiště rozkradlo mnoho soch. To způsobuje finanční a kulturní škody. Také tyto ztráty poškozují historické dědictví a narušují estetickou a duchovní hodnotu chrámu. Na poutním místě už několik let probíhá rekonstrukce, z důvodu nedostatku finančních prostředků však jde velice pomalu. Celkově poutní místo působí zanedbaným dojmem. Fotografie níže byly pořízeny 31.3.2024.

Obrázek 30: Poutní místo Homole

Obrázek 31: Interiér kostela v Homoli

7.13 Chrám Panny Marie Pomocné na Chlumku v Luži

Poloha

Poutní kostel se nachází v obci Luže v Pardubickém kraji v okrese Chrudim. Obec leží 25 km jihovýchodně od Pardubic a 10 km jihozápadně od Vysokého Mýta. Poutní místo se rozkládá na kopci Chlumek s nadmořskou výškou 379 m n. m.. Do kostela je přístup po dvou schodištích nebo výtahem z jihovýchodní strany. Nejlepší dopravní spojení je pomocí automobilové dopravy, je možné zaparkovat přímo u kostela v ulici Hamzova nebo na parkovišti, které je nedaleko severovýchodním směrem. Nejbližší autobusová zastávka je Luže, odb. léčebna vzdálená 250 m. Poutní místo patří do Diecéze královéhradecké.

Historie

Poutní místo založila hraběnka ze Žďáru v roce 1664. Důvodem bylo zpřístupnění obrazu Panny Marie Pomocné, který dostala od svého bratra, lidem. V roce 1669 byl areál vysvěcen. Původní kaple velikostně nedokázala pojmout všechny poutníky, a tak už v roce 1688 se začalo přemýšlet o nové stavbě. S tou byly značné problémy z důvodu nedostatku peněz, a tak stavba trvala déle než se předpokládalo. Poutní místo bylo do roku 1773 pod správou jezuitů, po zrušení řádů Josefem II. se kostel stal farním. Začátkem 20. století byl chrám renovován a stal se oblíbeným. Aby byl přístupný všem, byl na přelomu 20. a 21. století vybudován výtah, čímž se chrám stal bezbariérový (Koktavá 2013)(město Luže 2024).

Současnost

V kostele se slaví bohoslužba každou neděli v 9:30. Areál je otevřen v období duben – říjen od 10:00 do 17:00 (Farnost Luže 2024).

Slaví se několik poutí ročně. Již za dob jezuitů se slavily poutě k dozrávání plodů např. třešňová, švestková, okurková, tyto poutě se zachovaly dodnes. Hlavní poutě se slaví první neděli v červenci. Dříve to byl svátek Navštívení Panny Marie, dnes je tento svátek v církevním kalendáři přesunut na květen, ale termín poutě zůstal zachován. Tento den se slaví 3 bohoslužby v 8:00, v 9:00 a v 11:00 (Farnost Luže 2024).

Kostel v nedávné době prošel výraznými úpravami díky spolufinancování z fondu EU. Byl obnoven plášť kostela a mobiliář. Rohové kapličky zevnitř však zatím zůstávají ve stavu vyžadujícím opravy. Fotografie níže byly pořízeny 31.3.2024.

Obrázek 32: Kostel Panny Marie Pomocné na Chlumku v Luži

Obrázek 33: Interiér kostela Panny Marie Pomocné na Chlumku v Luži

7.14 Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře

Poloha

Poutní místo se nachází ve Žďáru nad Sázavou ve stejnojmenném okrese v Kraji Vysočina. Město se rozkládá 30 km severovýchodně od Jihlavy. Kostel sv. Jana Nepomuckého leží na Zelené hoře v severní části města. Parkoviště se nachází přibližně 250 m severovýchodně od kostela, tam nalezneme i autobusovou zastávku Žďár na Sázavou, Zelená hora hřbitov. Poutní místo patří do Diecéze brněnské.

Historie

Stavba byla zahájena na přání opata žďárského cisterciáckého kláštera Vejmluvy, jenž ctil Jana Nepomuckého. Realizace započala v roce 1719 J. B. Santiniho projektem. Kostel ve tvaru pěticípé hvězdy s pěti oltáři má vyjadřovat pět hvězd, jež se údajně objevily při pádu jeho těla z Karlova mostu do Vltavy. Jan Nepomucký byl svatořečen až 7 let po dokončení stavby. Areál poutního místa byl jeden z nejnavštěvovanějších do požáru v roce 1784. To se stalo za doby josefínské, klášter byl zrušen a poničená střecha se pouze přikryla. Bylo nařízeno odvézt cennosti z kostela. (Odehnal 1995) V roce 1953 připadl kostel do správy státu a začaly opravy, které se předtím dlouhou dobu nekonaly. Kostel byl pro svou unikátnost přidán na seznam památek UNESCO v roce 1994. Pod správu církve se areál vrátil až v roce 2014 (Zelená hora 2024b).

Současnost

Mše svaté se zde konají každou sobotu v 16:30. Každý 16. den v měsíci je Nikodémova noc. Tento den je večer kostel otevřen pro duchovní potřeby věřících (Zelená hora 2024c). Hlavní pouť se slaví na svátek sv. Jana Nepomuckého 16. května, ten den je slavena večerní bohoslužba. Nejbližší neděli se slaví několik mší, a to v 6:00, 7:30, 9:00, 10:30 a 14:30 (Zelená hora 2024c).

Poutní místo momentálně prochází II. etapou oprav financovaných z prostředků Evropské unie. Cílem je rekonstrukce kostela, přilehlých ambitů a revitalizace varhan. Kostel sv. Jana Nepomuckého je již opraven, zbylé práce pokračují. Fotografie níže byly pořízeny 6.4.2024.

Obrázek 34: Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře

Obrázek 35: Interiér kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře

7.15 Kostel Jména Panny Marie ve Křtinách

Poloha

Obec Křtiny leží v Jihomoravském kraji v okrese Blansko asi 15 km severovýchodně od Brna. Kostel se nachází v centru obce. Spadá do Diecéze brněnské. Obec je dostupná po silnici II. třídy číslo 273. Parkovat lze na parkovišti u zámku nebo pod zámeckým parkem. Na nejbližší autobusovou zastávku s názvem Křtiny, obecní úřad, jezdí autobus z Brna. Obcí prochází cyrilometodějská stezka.

Historie

Podle legendy ve Křtinách křtili svatí Cyril a Metoděj, dle toho vznikl samotný název obce. První písemná zmínka o poutním místě je spojena s premonstrátským klášteřem v Zábřdovicích roku 1237. Dle jiné pověsti se našla v kvetoucím kaštanu dřevěná socha Panny Marie s Ježíškem, je možné, že socha je darem Jindřicha z Lipé. Tato socha se stala středem úcty věřících. Ve Křtinách stávaly původně dva kostely, jeden český a druhý německý. Tyto dva kostely kvůli velkému počtu poutníků byly zvětšeny v jeden velký chrám. Výstavba barokního chrámu probíhala dle návrhu J. B. Santiniho, začala v roce 1718 a skončila v roce 1750, ale kostel byl vysvěcen až o 20 let později. Chrám byl několikrát poničen. V 19. století shořely střechy, ty byly následně opraveny. Na konci II. světové války při náletu byl zničen ambit. Chrám byl opravován mezi lety 1975 a 2009 (Odehnal 1995)(městys Křtiny 2014).

Současnost

Ve Křtinách se koná několik poutí ročně. Hlavní pouť se zde koná v květnu a probíhá celý víkend (Farnost Křtiny 2024a). Mše svaté se tu slaví několikrát do týdne dle aktuálního pořadu bohoslužeb (Farnost Křtiny 2024b).

Pro veřejnost je chrám otevřen každý den v zimním období (říjen – duben) od 7:00 do 17:00 a v letním období od 7:00 do 19:00. Je možnost objednat komentovanou prohlídku minimálně 14 dní předem (Farnost Křtiny 2024c).

Kostel v průběhu posledních let prošel několika rekonstrukcemi. Postupně byly restaurovány všechny oltáře a sochy v kostele. Momentálně probíhá rekonstrukce varhan. Současný stav poutního místa je velmi dobrý. Fotografie níže byly pořízeny 24.3.2024.

Obrázek 36: Kostel Jména Panny Marie ve Křtinách

Obrázek 37: Oltář v kostele se soškou Panny Marie

7.16 Kostel Zvěstování Panny Marie v Tuřanech

Poloha

Poutní místo leží v Jihomoravském kraji v okrese Brno-město. Tuřany jsou částí města Brna, nacházející se na jeho jihozápadním okraji. Patří do Diecéze brněnské. Vstup do kostela je ze silnice Hanácká. Z centra Brna jezdí na místo autobusová doprava, nejbližší zastávka se jmenuje Hanácká. Při příjezdu autem je možné parkovat na nedalekém parkovišti Hasičská.

Historie

Toto místo je spojeno se sochou Panny Marie. Dle legendy socha pochází už z doby Velké Moravy, kdy ji přinesli svatí Cyril s Metodějem. Po pádu Velké Moravy

byla ukryta a nelezena sedlákem roku 1050, ale historicky je datována až o dvě století později, i přes to je první sochou Panny Marie na Moravě. Na místě objevení sochy byla postavena kaple. První historické záznamy o poutním místě jsou z roku 1208, kdy tehdejší olomoucký biskup místo získal. Místo procházelo během staletí několika rekonstrukcemi a pro vzrůstající počet poutníků byl kostel zvětšen. Po vpádu Švédů na Moravu v roce 1642 se z kostela se stala konírna a socha byla ukryta, navracená o šest let později. Jezuité v roce 1693 vedle původního kostela sv. Anny začali budovat nový, větší chrám. Ten byl dokončen v roce 1806 a původní kostel byl zbořen. Správa kostela byla po odchodu jezuitů předána světským kněžím. Koncem 19. století bylo přistavěno monumentální průčelí. Na místě nalezení sochy a původního kostela byla postavena kaple. (Koktavá 2013) Velkou událostí byla v září 2009 návštěva papeže Benedikta XVI. (Farnost Tuřany 2024a).

Současnost

Prohlídka kostela je možná po domluvě. Bohoslužby se zde konají v neděli v 7:30 a v 10:00 a ve všední dny v pondělí, středu, čtvrtek a pátek v 18:00 a v sobotu v 7:00, každou první sobotu v měsíci v 17:30 (Farnost Tuřany 2024b).

Pravidelné poutě se konají pouze pro poutníky z okolních farností. V květnu se koná hasičská pouť pro farnost Rajhrad a v září pouť pro farnost Šlapanice. Žádná velká pouť už se na tomto místě nekoná, poutní tradice skončila s komunismem. Poutní kostel působí zachovalým dojmem, pouze na některých místech není omítka v dobrém stavu. Fotografie níže byly pořízeny 24.3.2024.

Obrázek 38: Kostel Zvěstování Panny Marie v Tuřanech

Obrázek 39: Interiér kostela Zvěstování Panny Marie v Tuřanech

7.17 Poutní místo Velehrad

Poloha

Poutní chrám se nachází v obci Velehrad, která je ve Zlínském kraji v okrese Uherské Hradiště. Patří do Arcidiecéze olomoucké. Obec leží 22 km na jihozápad od Zlína a 7 km severozápadně od Uherského Hradiště. Parkovací stání je nedaleko baziliky. Veřejnou dopravou je nejlepší spojení od vlakové stanice Staré město u Uherského Hradiště, odkud je to 1,5 km pěšky po červené turistické trase nebo autobusem na zastávku Velehrad, náměstí.

Historie

Centrum politické a správní moci Velkomoravské říše je možné dle archeologických nálezů pojít s okolím Velehradu, kam nejspíš byli v roce 863 povoláni Cyril s Metodějem. Ve 13. století vznikl na místě dnešního poutního místa cisterciácký klášter. Původní kostel byl v době husitské vypálen. Koncem 16. století byl klášter rekonstruován a kolem roku 1630 prošel barokní přestavbou. Nynější podobu získal na přelomu 17. a 18. století. Za vlády Josefa II. byl klášter zrušen a v té době začal chátrat. Roku 1890 přicházejí jezuité, založili na Velehradě gymnázium a konvikt. V roce 1927 byl papežem Piem XI udělen poutnímu chrámu titul bazilika minor. Mezi lety 1935–1939 došlo v celém areálu k rozsáhlé rekonstrukci. V době komunistického režimu v roce 1950 byl klášter opět zrušen a jezuité se na místo vrátili až v roce 1990. V roce 1985 obdržela bazilika od papeže Jana Pavla II. zlatou růži, kterou dostalo jen několik chrámů. V roce 1990 papež toto místo navštívil (Odehnal 1995).

Současnost

Kostel pro prohlídku je otevřen každý den. V pondělí a ve středu 7:30 – 14:30, v úterý a ve čtvrtek 7:30 - 17:30, v pátek 9:00 – 17:30, v sobotu 10:00 – 17:30, v neděli 11:30 – 14:30 a 16:00 - 17:30. Mše svatá se zde konají v pondělí a ve středu v 6:30, v úterý a ve čtvrtek v 18:00, v pátek v 6:30 a 18:00, v sobotu 9:00 a 18:00, v neděli v 7:30, 10:00 a 15:00. Prohlídku s průvodcem je nutné objednat dopředu za poplatek. Je možné navštívit románské podzemí původního kostela (Farnost Velehrad 2024).

Hlavní národní pouť se zde koná 5. 7. na svátek sv. Cyrila a Metoděje. Tento den se slouží několik mší v bazilice v 6:30, 7:30 a v 8:30 a slavnostní poutní mše na prostranství před bazilikou v 10:30. Celá pouť je doprovázena bohatým dvoudenním programem, který nese název Dny lidí dobré vůle (Velehrad.eu 2024). Během roku se konají i jiné poutě například Zimní pouť k výročí úmrtí sv. Cyrila, nebo Slavnost baziliky. Poutní místo Velehrad je ve výborném stavu. Fotografie níže byly pořízeny 23.3.2024.

Obrázek 40: Bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje na Velehradě

Obrázek 41: Interiér baziliky na Velehradě

7.18 Svatý Hostýn

Poloha

Poutní místo s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, se nachází ve Zlínském kraji v okrese Kroměříž, přibližně 16 km na sever od města Zlín. Spadá pod Arcidiecézi olomouckou. Poutní místo Hostýn se rozkládá na stejnojmenné hoře Hostýn, vysoké 735 m n. m., která je součástí Hostýnských vrchů. Celý areál je velice rozlehlý, kromě baziliky Nanebevzetí Panny Marie je jeho součástí několik křížových cest, kaplí atp.. Nejlepší doprava je dostupná z města Bystřice pod Hostýnem, odkud jezdí autobusové spoje až nahoru nebo je možné jít pěšky po červené turistické trase.

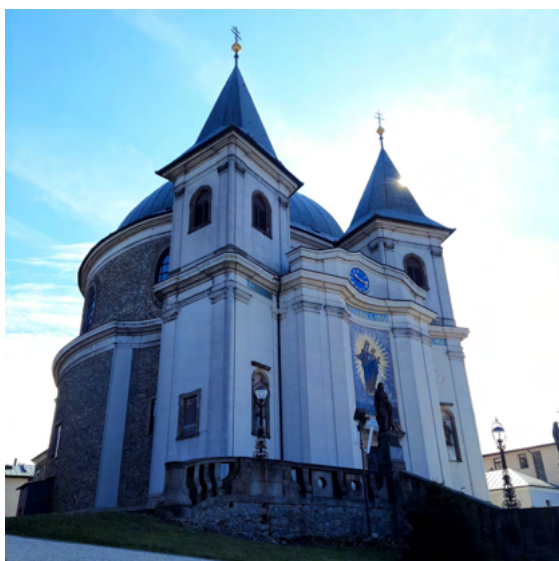
Historie

Osídlení na hoře Hostýn sahá až do pravěku, konkrétně do doby bronzové. Keltové zde měli sídelní opevnění. Podle pověsti se na hoře ukryli lidé před nájezdníky a Matka Boží je ochránila tím, že bleskem zapálila ležení nájezdníků. Díky tomu vznikl obraz Panny Marie s Ježíškem metaajícím blesky. Z úcty postavili sochu Panny Marie. Z druhé poloviny 16. století máme zprávy o dřevěném kostelíku. Dnešní podoba chrámu v barokním stylu byla vystavěna mezi lety 1721-1748. Po zrušení chrámu nařizováním Josefa II., byl kostel silně poničen, ale poutě se zde i přes zákaz konaly dál. V letech 1841 – 1845 byl poutní kostel obnoven. Buduje se zde velký poutnický areál s hostincem, noclehárnou, dále křížové cesty atd.. V roce 1912 proběhla korunovace Panny Marie svatohostýnské. Během komunismu došlo k vyrabování rádrového domu a poutní dům byl předán do správy ústavu sociální péče. Kostel byl povýšen na bazilika minor papežem Janem Pavlem II., k příležitosti 70. výročí korunovace. Koncem 20. a začátkem 21. století byla bazilika renovována a uvedena do současného stavu (Odehnal 1995).

Současnost

Hlavní pouť na svatém Hostýně se slaví na svátek Nanebevzetí Panny Marie 15. 8. a nejbližší neděli. Mimo tuto hlavní pouť se slaví přibližně 40 dalších poutí rozložených do celého roku např. pouť pedagogů, včelařů nebo hasičů. (Hostyn 2024a).

Běžné bohoslužby se zde konají každý den, pořad je rozdělen do zimního a letního období. V zimním období, což vychází od října do dubna jsou mše od pondělí do pátku v 7:15 a 9:40, v sobotu v 7:15, 9:40 a 11:15 a v neděli v 7:15, 9:40, 11:15 a 14:45. V letním období jsou od pondělí do pátku v 7:15, 9:40 a 11:40, v sobotu v 7:15, 9:00 a 10:15 a v neděli v 7:15, 9:00, 10:15, 11:30 a 14:45 (Hostyn 2024b). Celý areál je ve velmi dobrém stavu, pravidelně se zvelebují. Fotografie níže byly pořízeny 5.4.2024.

Obrázek 42: Bazilika Nanebevzetí Panny Marie na Svatém Hostýně

Obrázek 43: Interiér baziliky Nanebevzetí Panny Marie

7.19 Svatý Kopeček

Poloha

Svatý Kopeček leží v Olomouckém kraji v okrese Olomouc a spadá do Olomoucké diecéze. Nachází se ve stejnojmenné obci, která leží 6 km severovýchodně od Olomouce. Na místo se dá dostat autobusovým spojením z Olomouce na zastávku Svatý Kopeček, bazilika nebo Samotišky a odtud dojít po červené značce přes poutní alej. U poutního místa je menší parkoviště pro auta.

Historie

Poutní místo založil Jan Andrýsek v roce 1629. Slíbil, že postaví na kopci kap-

li, tento slib splnil po zjevení Panny Marie v jeho snu. Kaple vznikla na pozemku premonstrátského opatství Klášterní Hradisko. Podle pověsti jednoho dne donesli do kaple obraz Panny Marie. Kostel byl vypálen Švédy roku 1645. Kaple byla sice obnovena, ale nestačila náporu poutníků, a tak byl na místě budován nový chrám. Tento chrám byl vysvěcen roku 1679. Strahovští premonstráti převzali místo po zrušení hradiského kláštera. V roce 1784 byl korunován reliéf Madony a s tím dostal kostel výsady baziliky minor. Po I. i II. světové válce musel být kostel obnoven. Po zrušení kláštera komunisty v roce 1950 byl areál dán do správy diecézním kněží. Po 40 letech se na místo opět vrátili premonstráti. Při návštěvě papeže Jana Pavla II. byl Svatý kopeček povýšen na baziliku minor (Odehnal 1995) (Svatý Kopeček u Olomouce 2024a).

Současnost

Poutní místo je možné navštívit každý den. Leden – březen a listopad – prosinec je otevřeno od 8:30 do 17:00, duben – červen a září – říjen od 8:30 do 18:00 a o prázdninách do 19:00 (Svatý Kopeček u Olomouce 2024b). Bohoslužby jsou zveřejněné pouze aktuální, ale konají se většinou každý den v 6:30 nebo 9:00, v neděli 7:30, 10:00 a v 15:00 (Svatý Kopeček u Olomouce 2024c).

Hlavní poutě se slaví dvě. Koncem května slavnost Navštívení Panny Marie, tento den se slaví dvě mše v 9:00 a v 18:00. Další pouť na výročí posvěcení baziliky začátkem října, slaví se tři mše v 7:30, 10:00 a v 15:00 (Svatý Kopeček u Olomouce 2024d). Průčelí baziliky i její interiér je ve výborném stavu. Další části areálu, mezi které patří mimo jiné ambity by jistou údržbu potřebovaly. Fotografie níže byly pořízeny 11.7.2023.

Obrázek 44: Bazilika Navštívení Panny Marie na Svatém Kopečku

Obrázek 45: Interiér baziliky Navštívení Panny Marie na Svatém Kopečku

7.20 Poutní místo Panny Marie Pomocné ve Zlatých Horách

Poloha

Poutní místo Panny Marie Pomocné se nachází v Olomouckém kraji v okrese Jeseník. Poutní místo patří do Diecéze ostravsko-opavské. Místo leží v lese 3 km jižně od centra města Zlaté Hory pod vrcholem kopce. Zlaté Hory leží 14 km východně od města Jeseník. Nejlepší spojení na poutní místo je automobilovou dopravou, parkoviště je přímo u areálu. Nejbližší autobusová zastávka Zlaté Hory, poutní kostel je 2 km daleko. Na místo vede žlutá turistická značka, cyklostezka a naučná stezka ze Zlatých Hor.

Historie

Poutní místo vzniklo v lese, kde se během 30leté války narodil syn ženě, která sem utekla po vpádu švédských vojsk. Syn se později stal městským radním a na smrtelné posteli chtěl nechat vyhotovit obraz Panny Marie vyjadřující vděk za své narození. Ten umístila do lesa až jeho dcera. K obrazu začali putovat poutníci, během 10 let zde byla zhotovena kaple, do níž byl obraz umístěn. V době Josefa II. přišel příkaz kapli strhnout, nikdo ho však nesplnil. V letech 1834-1841 byl na místě kaple vybudován kostel, postupně bylo budováno i okolí. V době komunistického režimu kostel chátral a v roce 1973 byl vyhozen do povětří. V roce 1990 začala stavba nového kostela s duchovním centrem. Papež Jan Pavel II. při své návštěvě v ČR posvětil základní kámen této stavby (Odehnal 1995) (Poutní Místo Panny Marie Pomocné 2024a).

Současnost

Bohoslužby se zde konají každou neděli v 10:30 a v 15:00 a v sobotu od března do prosince v 10:30. Poslední neděle v měsíci se mše v 15:00 slaví v polštině. Každý první pátek v měsíci se pořádá noční křížová cesta (Poutní Místo Panny Marie Pomocné 2024b).

Na poutním místě se slaví několik poutí za rok. Hlavní pouť se koná v srpnu kolem svátku Nanebevzetí Panny Marie. Slaví se jedna bohoslužba za den v 11:00. V září se koná pouť národů, které se účastní nejvíce lidí ze všech konaných poutí, hlavně díky Polákům, kteří se této pouti účastní.

Toto poutní místo je ve velice dobrém stavu, vzhledem k jeho stáří pouhých 30 let se to dá předpokládat. Místo se průběžně udržuje, při mé návštěvě právě probíhala oprava střechy ambitu. Fotografie níže byly pořízeny 9.7.2023.

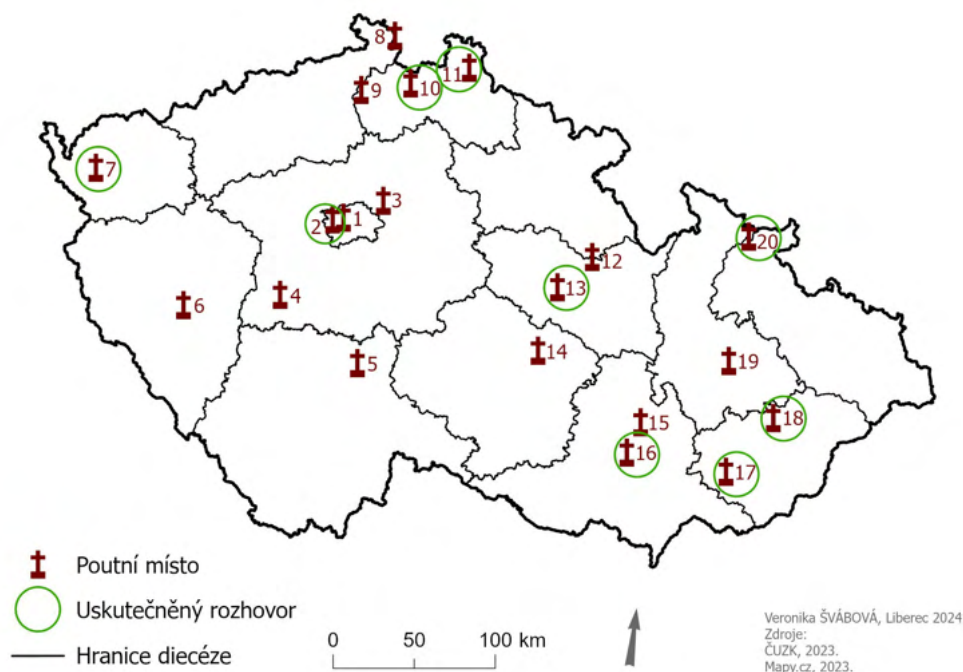

Obrázek 46: Poutní místo Panny Marie Pomocné ve Zlatých Horách

Obrázek 47: Interiér kostela Panny Marie Pomocné ve Zlatých Horách

8 Současná situace poutních míst v České republice

Obrázek 48: Mapa uskutečněných rozhovorů

V rámci rozhovorů s respondenty jsem se ptala na několik otázek týkajících se poutního místa. Otázky se zaměřovaly především na návštěvnost během poutí, během celého roku a vývoj návštěvnosti v průběhu let. Také mě zajímalo, kam by mělo poutní místo do budoucna směřovat. Na všech 20 vybraných poutních míst jsem poslala email s žádostí o rozhovor. Nakonec se povedlo uskutečnit pouze 9 rozhovorů na těchto místech (viz obrázek č. 48): kostel Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře, poutní chrám Nanebevzetí Panny Marie a sv. Maří Magdalény v Chlumu Svaté Maří, bazilika sv. Vavřince a sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí, chrám Navštívení Panny Marie v Hejnicích, poutní chrám Panny Marie Pomocné na Chlumku v Luži, Kostel Zvěstování Panny Marie v Tuřanech, poutní místo Velehrad, poutní místo s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie na Svatém Hostýně a poutní místo Panny Marie Pomocné ve Zlatých Horách.

Návštěvnost poutníků v roce 2023

Dle získaných informací je návštěvnost věřících na vybraných poutích na jednotlivých místech velmi odlišná. Největší návštěvností se může pyšnit Velehrad s 18 000 poutníky na národní pouti ke sv. Cyrilu a Metoději. Tak velký počet

poutníků je dán umístěním v tradiční oblasti, co se týká víry a počtu věřících. Dalším důvodem je to, že na tuto národní pouť míří poutníci nejen z Moravy, ale celé ČR. Vysoká účast je i na Svatém Hostýně, kde se jich hlavní poutě účastnilo několik tisíc. Vysoké počty poutníků mohou být dány vysokou religiozitou v oblasti východní Moravy. Naproti tomu Tuřany, které se také rozkládají na Moravě, jsou na tom nejhůř z oslovených poutních míst. Na tomto místě se už neslaví žádná velká pouť, pouze poutě pro okolní farnosti, kterých se účastní maximálně 100 věřících. Tady tradice velkých poutí skončila s komunistickým režimem. Jedním z důvodů, proč se zde nic neslaví, bylo připojení k městu Brnu. Dle vyjádření místního pana faráře poutníci raději putují do klidnějších oblastí.

V poutním chrámě Panny Marie Pomocné na Chlumku v Luži se hlavní poutě konané v červenci zúčastnilo přibližně 1 000 lidí. Další oslovená poutní místa, která poskytla rozhovor, leží v bývalých Sudetech, v Libereckém a Karlovarském kraji, kde je nižší počet věřících. To může velmi ovlivňovat návštěvnost, která se na všech místech pohybuje v rozmezí 150 – 400 poutníků. V kostele Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře se pouti účastnilo přibližně 200 věřících. V Praze je mnoho kostelů, což může vést k rozptýlení zájmu.

Návštěvnost turistů v roce 2023

Co se týká návštěvnosti poutních míst během roku 2023, nedá se přesně geograficky popsat, která místa lákají turisty více a která méně. Největší návštěvnost dle provedených rozhovorů byla na poutním místě Svatý Hostýn, který ročně navštíví okolo 300 000 lidí. Chrám Panny Marie Pomocné na Chlumku v Luži navštívilo 67 000 lidí za rok. Na moravském Velehradě nevedou statistiku, kolik lidí navštíví kostel, ale vedou statistiku, kolik lidí navštíví původní románské podzemí, a to je 30 000 lidí. Dá se předpokládat, že v kostele, kam se neplatí vstupné, to bude mnohonásobně více. Poslední místo, kde mají přibližnou statistiku je poutní místo v Hejnicích. Zdejší kostel navštívilo za rok přibližně 10 000 lidí. Bazilika sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí byla minulý rok zavřená. Od otevření v lednu 2024 ji navštívilo během tří měsíců skoro 2 000 lidí. V Praze na Bílé Hoře nevedou celoroční statistiku. Během roku 2023 se zde konalo mnoho zajímavých akcí, které lákaly nejen věřící. Například celý rok bylo 300. výročí úmrtí J. B. Santiniho, v únoru se konala „pouť“ za Santinim, které se účastnilo přes 400 lidí.

Návštěvnost v minulosti

Návštěvnost na poutích se během let postupně snižuje, což je ovlivněno sekularizací společnosti a změnou náboženského přesvědčení, jak bylo popsáno v kapitole 2. V 90. letech 20. století byla na většině míst skoro trojnásobně větší účast než v roce 2023. Například na Velehradě se pouti v 90. letech účastnilo skoro 50 000 poutníků. Na poutním místě Panny Marie Pomocné na Chlumku v Luži snížili během pouti počet konaných bohoslužeb kvůli úbytku poutníků. Zdá se, že v dnešní době lidi více přitahuje individuální pouť, než ta organizovaná. Co se týká celkové

návštěvnosti za rok, ta se na některých místech skoro nemění, např. Svatý Hostýn navštěvuje přibližně stejný počet lidí, jen se mění poměr turistů vůči poutníkům. Na některých místech roce 2023 byla celková návštěvnost vyšší než v letech před pandemií COVID-19. V té době lidé začali individuálně více objevovat krásy naší země. V poutním areálu na Bílé Hoře vzrostl zájem o komentované prohlídky areálu. Často není znám přesný účel návštěvy, jestli jde o poutníky či turisty, ale nejspíš i turista touží alespoň po malých duchovních prožitcích, když cestuje na duchovní místo. Důležitým faktorem v návštěvnosti je propagace akce. I na místech, kde to v dnešní době moc nefunguje, dokáže velká akce jako například příjezd papeže nalákat tisíce poutníků. Důležitým faktorem pro zvýšení návštěvnosti je i doprovodný program, případně spojení duchovní pouti se světskou zábavou. To se osvědčilo např. v Hejnicích, kde pořádají koncerty. V létě město pořádá Hejnické slavnosti. Na Velehradě jsou pořádány Dny lidí dobré vůle.

Očekávaný vývoj

„Poutní místa by tu měla být pro lidi“ řekl jeden z respondentů během rozhovoru. To znamená, že chtějí na těchto místech co nejvíce sloužit lidem. Chtějí mít déle otevřený kostel a pokud je například krize, ubytovat uprchlíky atd.. Důležité je také místo udržet jako poutní, aby tu vždy bylo místo pro modlitbu. Neméně důležitá je otevřenost vůči světu, aby mohli přicházet i lidé jiného vyznání nebo bez vyznání. Některá poutní místa reagují na změnu sekularizace společnosti pořádáním výstav nebo koncertů. Chtějí nabízet, co dnešní společnost vyžaduje. Například v kostele Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře se snaží vycházet lidem vstříc v pořádání akcí, ale jen do té míry, aby areál neztratil svoji atmosféru. Ale ne na všech poutních místech přemýšlí takto. Například na poutním místě Panny Marie Pomocné ve Zlatých Horách nic měnit nebudou a vše plánují dělat stejně jako doposud. Stejně tak v Tuřanech, kde vzhledem k lokalitě poutního místa ve městě, přímo u silnice, pan farář neplánuje poutě obnovit.

9 Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala geografickou analýzou poutních míst v České republice. Z podrobnější analýzy 20 míst, která byla detailněji popsána z geografického, historického a současného hlediska, je možné učinit následující závěry.

Po technické stránce je většina poutních míst v dobrém nebo velmi dobrém stavu. Po období devastace a úpadku v době komunismu jsou stavby opraveny (např. poutní chrám Panny Marie Pomocné na Chlumku v Luži, kostel Nanebevzetí Panny Marie v Přesticích) nebo v současnosti rekonstrukce probíhá (např. poutní chrám Nanebevzetí Panny Marie a sv. Maří Magdalény v Chlumu Svaté Maří). K finančně náročným rekonstrukcím se na většině míst podařilo využít spoluúčasti z fondů EU. Ve Zlatých Horách byl dokonce na začátku 90. let 20. století vystavěn zcela nový poutní areál, neboť ten původní byl v 70. letech srovnán se zemí. Opravené sakrální stavby od významných architektů (J. B. Santini, K. Dientzenhofer, K. I. Dientzenhofer) přitahují turisty a pomáhají zvyšovat návštěvnost na poutních místech.

Naopak poutní tradice, měřená počty poutníků na poutích, na většině míst upadá. Situace je způsobená jak 40 letým obdobím komunismu, tak současným obdobím převážně konzumního typu života. U poutních míst v pohraničí došlo v tomto směru k úbytku poutníků již po odsunu Sudetských Němců po 2. světové válce. Klesající počty poutníků jsou přímo závislé na celkovém počtu věřících, který od 90. let 20. století rovněž významně poklesl. Poutě v pohraničních oblastech tak zachraňují poutníci z Německa (např. poutní chrám Nanebevzetí Panny Marie a sv. Maří Magdalény v Chlumu Svaté Maří, bazilika Panny Marie Pomocnice křesťanů ve Filipově), z Polska (např. poutní místo Panny Marie Pomocné ve Zlatých Horách) nebo z obou těchto států (chrám Navštívení Panny Marie v Hejnicích).

Některá poutní místa se proti tomuto negativnímu trendu snaží bojovat větší otevřeností a inovativním přístupem, mezi který lze zařadit např. pořádání kulturních akcí (koncerty, výstavy). Klesající počty poutníků jsou tak vyváženy zvyšujícím se počtem turistů a ostatních návštěvníků. Ne na všech místech však ducha doby pochopili a nadále zastávají konzervativní přístup (Kostel Zvěstování Panny Marie v Tuřanech, Poutní místo Panny Marie Pomocné ve Zlatých Horách).

Do budoucna lze očekávat, že zjištěný trend bude pokračovat, tedy na poutních místech poroste individuální turismus na úkor poutnictví.

Použitá literatura

AMBROS, P., 2002. Poutě - stále aktuální pastorační skutečnost? *Studia theologica* [online], roč. 4, č. 2 [vid. 7. 2. 2024]. ISSN 1212-8570. Dostupné z: <https://www.studiatheologica.eu/pdfs/sth/2002/02/08.pdf>

Biskupství královéhradecké, 2024. Kalendář bohoslužeb. [online]. Aktualizováno 19. 3. 2024 [vid. 8. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.bihk.cz/dieceze/kostel/panny-marie-bolestne-3>

BLAHNOVÁ, B., 2015. Průběh rekonstrukce Svaté Hory. *Svatá Hora* [online], roč. LII, 3–4, s. 9–10 [vid. 22. 3. 2024] Dostupné z: <https://svata-hora.cz/wp-content/uploads/%C4%8Dasopis-SH-2015-34.pdf>

BOHÁČ, Z., 1995. *Poutní místa v Čechách*. Praha: Debora. ISBN 80-85923-07-6.

Český statistický úřad. [online]. [vid. 19. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/csu-zverejnil-udaje-o-nabozenske-vire-v-kombinaci-s-pohlavim-a-vekem>

ČT24, aj., 2019. Svatořečení Anežky si nenechalo ujít deset tisíc poutníků. Záplava Čechoslováků zaskočila i Řím. In: ČT24 [online]. 12. 11. 2019 [vid. 12. 2. 2024]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/svatoreceni-anezky-si-nenechalo-ujit-deset-tisic-poutniku-zaplava-cechoslovaku-zaskocila-i-rim-58006>

ČUZK, 2023. RÚIAN. [VFR]. 31.1.2023 [29.10.2023]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/>

DIBELKOVÁ, I., 2004. *Poutní místa v Čechách*. Praha: Olympia. ISBN: 80-7033-844-X.

DIBELKOVÁ, I., 2005. *Poutní místa na Moravě, ve Slezsku*. Praha: Olympia. ISBN: 80-7033-875-X.

Diecéze litoměřická, 2024. Bazilika minor Panny Marie Pomocnice křesťanů, Filipov [online]. [vid. 6. 4. 2024]. Dostupné z: <https://katalog.dltm.cz/web/chramy/986>

Elektronický mapový portál Český historický atlas, 2020. [online]. [vid. 2. 3. 2024]. Dostupné z: <https://ceskyhistorickyatlas.cz>

Farnost Hejnice, 2024. Poutě a slavnosti 2024. [online]. 12. 3. 2024 [vid. 8. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.farnosthejnice.cz/2024/03/12/poute-a-slavnosti-2024/>

Farnost Klokoaty, 2017a. Prohlídky. [online]. [vid. 23. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.klokoaty.cz/cz/turiste/prohlidky>

Farnost Klokoty, 2017b. Bohoslužby. [online]. [vid. 23. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.klokoty.cz/cz/farnost/bohosluzby>

Farnost Klokoty, 2017c. Hlavní pout' 2024. [online]. [vid. 23. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.klokoty.cz/cz/poutnici/hlavni-pout-2024>

Farnost Křtiny, 2024a. Přehled poutí. [online]. [vid. 2. 4. 2024]. Dostupné z: <http://www.pmkrtiny.cz/prehled-pouti>

Farnost Křtiny, 2024b. Pořad bohoslužeb. [online]. [vid. 2. 4. 2024]. Dostupné z: <http://www.pmkrtiny.cz/bohosluzby>

Farnost Křtiny, 2024c. Otevírací doba. [online]. [vid. 2. 4. 2024]. Dostupné z: <http://www.pmkrtiny.cz/oteviraci-doba>

Farnost Luže, 2024. [online]. [vid. 2. 4. 2024]. Dostupné z: <https://chlumek.estranky.cz/>

Farnost Tuřany, 2024a. Historie. [online]. [vid. 23. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.farnostturany.cz/historie/>

Farnost Tuřany, 2024b. Bohoslužby. [online]. [vid. 23. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.farnostturany.cz/bohosluzby/>

Farnost Velehrad, 2024. Bohoslužby a prohlídka. [online]. [vid. 23. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.farnostvelehrad.cz/bohosluzby-a-prohlidky/>

HAVLÍČEK, Tomáš; KLINGOROVÁ, Kamila a LYSÁK, Jakub, 2017. Atlas náboženství Česka: The atlas of religions in Czechia. Praha: Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3794-5.

HENKEL, R, 2005. Geography of religion – Rediscovering a Subdiscipline. Hrvatski Geografski Glasnik [online], roč. 61, č. 1., s. 5–25 [vid. 29. 1. 2024]. Dostupné z: <https://hrcak.srce.hr/file/1396>

Horní Police, 2014a. Historie. [online]. [vid. 3. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.marianskapolice.cz/dejiny.html>

Horní Police, 2014b. Otevírací doba. [online]. [vid. 3. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.marianskapolice.cz/oteviraci-doba.html>

Hostyn, 2024a. Poutní slavnosti. [online]. [vid. 22. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.hostyn.cz/poute.html>

Hostyn, 2024b. Aktuální bohoslužby. [online]. [vid. 22. 3. 2024]. Dostupné z: https://www.hostyn.cz/inf_syst/bohosluzby_nove.pdf

Hron, J., 2017. Náboženský turismus, nebo turismus jako náboženství? Několik poznámek ke studiu vztahů mezi náboženstvím a turismem. Religio [online], [vid. 9. 10. 2023]. ISSN 2336-4475. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/_flysystem/fedora/pdf/137715.pdf

Chlum Svaté Maří, 2015. Dějiny stavby [online]. [vid. 6. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.chlumsvatemari.cz/dejiny-stavby/d-1151>

Chlum Svaté Maří, 2024. [online]. [vid. 6. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.chlumsvatemari.cz/>

Jechortová, M., 2023. Oprava balustrády kolem svatohorské baziliky. In: Svatá Hora [online]. 29. 3. 2023 [vid. 22. 3. 2024]. Dostupné z: <https://svata-hora.cz/2023/03/29/oprava-balustrady-kolem-svatohorske-baziliky/>

Kláster benediktinek, 2008a. Poutní místo. [online]. [vid. 20. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.benediktinky.cz/cz/poutni-misto>

Kláster benediktinek, 2008b. Program. [online]. [vid. 20. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.benediktinky.cz/cz/program>

Kláster dominikánu Jablonné v Podještědí, 2024a. Historie. [online]. [vid. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.zdislava.cz/bazilika-2/historie/>

Kláster dominikánu Jablonné v Podještědí, 2024b. Prohlídka. [online]. [vid. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.zdislava.cz/bazilika-2/prohlidky/>

Kláster dominikánu Jablonné v Podještědí, 2024c. Bohoslužby. [online]. [vid. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.zdislava.cz/bohosluzby/>

Kláster dominikánu Jablonné v Podještědí, 2024d. Poutě. [online]. [vid. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.zdislava.cz/poute/>

Kláster Hejnice, 2024. Kalendář bohoslužeb. [online]. [vid. 8. 4. 2024]. Dostupné z: <https://klasterhejnice.cz/kalendar-bohosluzeb/>

Kokaisl, P., 2009. Geografie náboženství [online], [vid. 31. 1. 2024]. Česká zemědělská univerzita, 2009. ISBN: 978-80-213-2551-7. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/47041574_Geografie_nabozenstvi

Koktavá, P., Pitrunová, Z., 2013. Poutní místa a duchovní památky. Brno: CPress. ISBN 978-80-264-0144-5.

Křížovníci, 2024. Revitalizace ambitů a kostela [online]. [vid. 6. 4. 2024]. Dostupné z: <https://krizovnici.eu/irop-chlum/revitalizace-ambitu-a-kostela/>

KUČEROVÁ, S., KUČERA, Z, 2011. Poutní místa v kulturním dědictví české společnosti. Geografické rozhledy [online], s. 22 –23 [vid. 9. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.geograficke-rozhledy.cz/archiv/clanek/523>

LAURIN, P., 2023. Hejnice legenda poutního místa. Praha: Druck Marten. ISBN 978-80-908039-7-8.

Mariakulm.eu, 2024. [online]. [vid. 6. 4. 2024]. Dostupné z: <http://mariakulm.eu/cs/>

MATLOVIČ, R., 2001. Geografia religii [online]. Fakulta humanitných a prírodných vied, Prešovskej univerzity. [vid. 30. 1. 2024]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/phil/podzim2005/RLB30/um/Geografia_religii.pdf

Město Jiříkov, 2024. Filipov - bazilika minor Panny Marie Pomocnice křesťanů. [online]. [vid. 6. 4. 2024]. Dostupné z: https://www.mesto-jirikov.cz/cz/zivot-v-jirikove-o-meste-pamatky.html?id_clanky=12544

Město Luže, 2024. Historie. [online]. [vid. 2. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.luze.cz/mesto-luze/pamatky-mesta-luze/poutni-chram-panny-marie-pomocne-nachlumku/historie/>

Město Přestice, 2024. Národní kulturní památka. [online]. [vid. 5. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.prestice-mesto.cz/mesto/o-meste/narodni-kulturni-pamatka/>

Městys Křtiny, 2014. Krátká historie Křtin. [online]. 14. 9. 2014 [vid. 2. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.krtiny.cz/kratka-historie-krtin/>

MIHOLA, J., aj, 2010. Na cestě do nebeského Jeruzaléma: poutnictví českých zemích ve střeoevropském kontextu. Brno: Moravské zemské muzeum. ISBN:978-80-7028-359-2.

Národní památkový ústav, 2019. Památkářské ocenění může získat poutní areál v Klokotech i nástěnná výzdoba měšťanského domu v Prachaticích [online]. 15. 7. 2019 [vid. 23. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/uop-ceske-budejovice/pro-media/44710-pamatkarske-oceneni-muze-ziskat-poutni-areal-v-klokotech-i-nastenna-vyzdoba-mestanskeho-domu-v-prachaticich>

ODEHNAL, F., 1995. Poutní místa Moravy a Slezska. Praha: Debora. ISBN 80-86760-05-7.

Památkový Katalog, 2015. Kostel Nanebevzetí Panny Marie. In: Národní památkový

ústav [online]. [vid. 5. 4. 2024]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-nanebevzeti-panny-marie-14246172>

PARK, Ch., 2004. Religion and Geography. Routledge of the Study of Religion [online], [vid. 27. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.lancaster.ac.uk/people/gyaccp/geography%20and%20religion.pdf>

Poutní místa v ČR, 2024. Filipov u Rumburku hlavní pouť 2023. [online]. [vid. 6. 4. 2024]. Dostupné z: <http://www.poutnimistacr.cz/aktuality/filipov-u-rumburku-hlavni-pout-2023.html>

Poutní Místo Panny Marie Pomocné, 2024a. Obnova poutního místa. [online]. [vid. 6. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.mariahilf.eu/historie/obnova/>

Poutní Místo Panny Marie Pomocné, 2024b. Bohoslužby. [online]. [vid. 6. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.mariahilf.eu/informace/bohosluzby/>

Poutní Místo Panny Marie Pomocné, 2024c. Aktuality. [online]. [vid. 6. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.mariahilf.eu/informace/aktuality/>

Poutní místo Stará Boleslav, 2024a. Pouť Nanebevzetí Panny Marie. [online]. [vid. 21. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.staraboleslav.com/pout-nanebevzeti-panny-marie/>

Poutní místo Stará Boleslav, 2024b. Mše ve Staré Boleslavi. [online]. [vid. 21. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.staraboleslav.com/stara-boleslav/>

Poutní místo Stará Boleslav, 2024c. Otevírací doba. [online]. [vid. 21. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.staraboleslav.com/oteviraci-doba/>

PragJesu, 2024a. Historie a úcta. [online]. [vid. 17. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.pragjesu.cz/historie-a-ucta/>

PragJesu, 2024b. Časy bohoslužeb. [online]. [vid. 17. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.pragjesu.cz/bohosluzby-a-pravidelny-program/>

PragJesu, 2024c. Obnova prostoru před kostelem. [online]. [vid. 17. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.pragjesu.cz/terasa/>

PUMR_2000, 2020. Diecéze1 [WMS]. Aktualizováno 12. 10. 2023 [vid. 8. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.arcgis.com/home/item.html?id=112f5918fd064130bba6b50a15163de6>

PUŞCAŞU, V., 2015. Religious tourism or pilgrimage?. European Journal of Science and Theology [online], [vid. 3. 2. 2024]. Dostupné z: <https://bit.ly/48jFDEl>

Sčítání lidu, domů a bytů 2011. [online]. [vid. 20. 2. 2024]. Dostupné z https://www.czso.cz/csu/sldb/csu_secte_pri_scitani_i_lidi_kteri_se_prihlasi_k_hnuti_jedi

SLAVÍK, J., 2020. Homole poutní kostel Panny Marie Bolestné. Národní památkový ústav. ISBN 978-80-88226-20-8.

Svatá Hora, 2023a. Historie. [online]. [vid. 22. 3. 2024]. Dostupné z: <https://svata-hora.cz/o-svate-hore/historie/>

Svatá Hora, 2023b. Návštěvní doba. [online]. [vid. 22. 3. 2024]. Dostupné z: <https://svata-hora.cz/pro-navstevniky/navstevni-doba/>

Svatá Hora, 2023c. Bohoslužby. [online]. [vid. 22. 3. 2024]. Dostupné z: <https://svata-hora.cz/bohosluzby/>

Svatý Kopeček u Olomouce, 2024a. Historie. [online]. [vid. 6. 4. 2024]. Dostupné z: <http://www.svatykopecek.cz/FixPage.asp?ID=111#mid>

Svatý Kopeček u Olomouce, 2024b. Prohlídky v bazilice. [online]. [vid. 6. 4. 2024]. Dostupné z: <http://www.svatykopecek.cz/FixPage.asp?ID=172#mid>

Svatý Kopeček u Olomouce, 2024c. Bohoslužby. [online]. [vid. 6. 4. 2024]. Dostupné z: <http://www.svatykopecek.cz/Church.asp#mid>

Svatý Kopeček u Olomouce, 2024d. Poutě a akce 2024. [online]. [vid. 6. 4. 2024]. Dostupné z: <http://www.svatykopecek.cz/FixPage.asp?ID=115#mid>

ŠANTAVÁ H., 2022. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav – revitalizace poutního areálu. Časopis stavebnictví [online], 6–7/2022 [vid. 26. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.casopisstavebnictvi.cz/clanky-brandys-nad-labem-stara-boleslav-revitalizace-poutniho-arealu.html>

ŠINDAR, J., 2007. Putování po poutních místech Čech, Moravy a Slezska. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7195-102-5.

ŠMOLÍK, P., 2023. Přijďte oslavit 291. výročí Korunovace. In: Svata Hora [online]. 5.6.2023 [vid. 22. 3. 2024]. Dostupné z: <https://svata-hora.cz/2023/06/05/prijdte-oslavit-291-vyroci-korunovace-2/>

TICHÁ, nedatováno b. Bazilika Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Boleslavi. Středočeský kraj.

TICHÁ, nedatováno a. Bazilika sv. Václava ve Staré Boleslavi. Středočeský kraj.

TRAXLER, J., 2015. Cíle projektu Příbram Svatá Hora – vzorová obnova poutního areálu. In: Svatá Hora [online]. 1. 5. 2015 [vid. 22. 3. 2024]. Dostupné z: <https://svata-hora.cz/2015/05/01/cile-projektu-pribram-svata-hora-vzorova-obnova-poutniho-arealu/>

Ultreia. [online]. [vid. 28. 12. 2023]. Dostupné z: <https://ultreia.cz/putovani-poutnictvi-a-poutnici/>

Velehrad.eu, 2024. Program Dnů lidí dobré vůle 2023. [online]. [vid. 23. 3. 2024]. Dostupné z: <http://www.velehrad.eu/dny-lidi-dobre-vule/program>

Zelená hora, 2024a. Doba rozkvětu a pozdější pád [online]. [vid. 2. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.zelena-hora.cz/cz/o-zelene-hore/chronologie-dejin-zelene-hory/doba-rozkvetu-a-pozdejsi-pad>

Zelená hora, 2024b. Novodobá historie. [online]. [vid. 2. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.zelena-hora.cz/cz/o-zelene-hore/chronologie-dejin-zelene-hory/novodoba-historie>

Zelená hora, 2024c. Pravidelné a poutní mše svaté. [online]. [vid. 2. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.zelena-hora.cz/cz/sluzby-navstevnikm/pravidelne-a-poutni-mse-svate>